

SPIS TRE CI

Wprowadzenie.....	2
I. Nawrócenie duszpasterskie.....	2
II. Parafia we współczesnym kontekście.....	3
III. Znaczenie parafii dzisiaj.....	4
IV. Misja, główne kryterium odnowienia.....	5
V. „Wpólnota wspólnot”: Parafia integrująca, ewangelizująca i okazująca wrażliwość na ubogich.....	8
VI. Od nawrócenia osób do przekształcenia struktur.....	10
VII. Parafia i inne wewnętrzne podziały w diecezji.....	12
VII.a. Jak erygowano i czono parafie.....	13
VII.b. Wikariat rejonowy (dekanat).....	15
VII.c. Jednostka duszpasterska.....	15
VII.d. Okręg duszpasterski.....	16
VIII. Zwyczajne i nadzwyczajne formy powierzenia pieczy pasterskiej o wspólnot parafialną.....	17
VIII.a. Proboszcz.....	18
VIII.b. Administrator parafialny.....	20
VIII.c. Parafie powierzone wspólnie (<i>in solidum</i>) kilku kapłanom.....	20
VIII.d. Wikariusz parafialny.....	21
VIII.e. Diakoni.....	21
VIII.f. Osoby konsekrowane.....	23
VIII.g. Osoby wieckie.....	23
VIII.h. Inne formy powierzenia pieczy duszpasterskiej.....	24
IX. Funkcje i posługi parafialne.....	26
X. Instytucje o współodpowiedzialności kościelnej.....	28
X.a. Parafialna rada do spraw ekonomicznych.....	28
X.b. Parafialna rada duszpasterska.....	29
X.c. Inne formy współodpowiedzialności duszpasterskiej.....	31
XI. Ofiary składane za udzielanie sakramentów.....	32
Zakończenie.....	33

INSTRUKCJA
Nawrócenie duszpasterskie
wspólnoty parafialnej w słu bie misji ewangelizacyjnej Ko cioła

WPROWADZENIE

1. Refleksja eklezjologiczna Soboru Watykańskiego II oraz znaczenie zmiany społecznej i kulturowe ostatnich dziesięcioleci spowodowały, a niektóre Kościoły partykularne zreorganizowały formę duszpasterstwa wspólnot parafialnych. Proces ten pozwolił wprowadzić nowe doświadczenia, podkreślające w większym stopniu wymiar wspólnoty oraz wdrożyć, pod przewodnictwem duszpasterzy, harmonijny syntez charyzmatów i powołać kościelnych w służbie głoszenia Ewangelii, która lepiej odpowiada dzisiejszym potrzebom ewangelizacji.

Papież Franciszek na początku swojej posługi przypomniał o znaczeniu „kreatywności”, która oznacza „szukanie nowych dróg”, a mianowicie „szukanie drogi, aby była głoszona Ewangelia”; w związku z tym, Ojciec wiwatyzako czył: „*Kościoł, tak e Kodeks Prawa Kanonicznego daje nam wiele, wiele mo liwo ci, wiele swobody w tym wzgl dzie*”¹.

2. Sytuacje opisane w niniejszej Instrukcji stanowią cenną okazję do duszpasterskiego nawrócenia w sensie misyjnym. Sbowiem zaproszeniami skierowanymi do wspólnot parafialnych, aby wyszły poza swoje struktury, oferując narzędzia reformy, również strukturalnej, ukierunkowanej na komunij i współpracę, spotkanie i bliskość, miłosierdzie i troskę o głoszenie Ewangelii.

I. NAWRÓCENIE DUSZPASTERSKIE

3. Nawrócenie duszpasterskie jest jednym z podstawowych tematów „nowego etapu ewangelizacji”², który Kościoł jest dzisiaj wezwany do promowania, aby wspólnoty chrześcijańskie stały się w coraz większym stopniu siłą pobudzającą do spotkania z Chrystusem.

Dlatego Ojciec wiwatyzapomniał: „*Je li co ma wywoływać w te oburzenie, niepokoje i przyprawia o wyrzuty sumienia, to niech b dzie to fakt, e tylu naszych braci yje pozbawionych siły, wiatta i pociechy z przyjacieli z Jezusem Chrystusem, bez przysięgajcej ich wspólnoty wiary, bez perspektywy sensu i ycia. Mam nadzieję, e zamiast l ku przed pomyleniem si, b dziemy si kierowa l kiem przed zamknięciem si w strukturach dostarczających nam fałszywej ochrony, l kiem przed przepisami czyniącymi nas nieubłaganymi s dziami, l kiem przed przyzwyczajeniami, w których czujemy si spokojni, podczas gdy obok nas znajduje si zgłodniała rzesza ludzi, a Jezus powtarza nam bez przerwy: «Wy dajcie im je !» (Mk 6, 37)*”³.

¹ FRANCISZEK, *Przemówienie do proboszczów Rzymu* (16 września 2013).

² Por. *ten e*, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013), 287; AAS 105 (2013), 1136.

³ *Tam e*, 49; AAS 105 (2013), 1040.

4. Ko ciół inspirowany t wi t trosk , „*trwaj c przy własnej tradycji, a równocze nie wiadomy swojej powszechnej misji, jest zdolny wchodzi w zwi zek z ró nymi formami kultury, przez co ubogaca si zarówno on sam, jak i ró ne kultury*”⁴. Istotnie, owocne i twórcze spotkanie Ewangelii z kultur prowadzi do prawdziwego post pu: z jednej strony Słowo Bo e wciela si w histori ludzi, odnawiaj c j ; z drugiej strony, „*Ko ciół [...] mo e by , i jest, wzbogacany równie przez ewolucj ludzkiego ycia społecznego*”⁵, aby pogł bi misj powierzon mu przez Chrystusa i wła ciwiej j dostosowa do czasów, w których yje.

5. Ko ciół głosi, e Słowo „*stało si ciałem i zamieszkało w ród nas*” (J 1, 14). To Słowo Bo e, które ma upodobanie mieszka pomi dzy lud mi, w swoim niewyczerpanym bogactwie⁶ zostało przyj te na całym wiecie przez ró ne ludy, wzbudzaj c najszlachetniejsze aspiracje, w tym pragnienie Boga, godno ycia ka dego człowieka, równo ludzi i szacunek dla odmiennoci w jednej rodzinie ludzkiej, dialog jako narz dzie uczestnictwa, t sknot za pokojem, go cinno jako wyraz braterstwa i solidarno ci, odpowiedzialn ochron stworzenia⁷.

Jest zatem nie do pomy lenia, aby taka nowo , której rozprzestrzenianie si a po kra ce wiata jest wci niedoko czone, osłabła lub, co gorsza, zanikn ła⁸. Aby Słowo Bo e mogło by dalej głoszone, wspólnoty chrze cija skie musz dokona decyduj cego wyboru misyjnego „*zdolnego przemieni wszystko, aby zwyczaj, style, rozkład zaj , j zyk i wszystkie struktury ko cielne stały si odpowiedni drog bardziej dla ewangelizowania współczesnego wiata, ni do zachowania stanu rzeczy*”⁹.

II. PARAFIA WE WSPÓŁCZESNYM KONTEK CIE

6. To nawrócenie misyjne, które naturalnie prowadzi równie do reformy struktur, szczególnie dotyczy parafii, wspólnoty zgromadzonej wokół Stołu Słowa i Eucharystii.

Parafia ma dług histori i od pocz tku odgrywała fundamentaln rol w yciu chrze cijan, w rozwoju i duszpasterstwie Ko cioła; ju w pismach w. Pawła mo na dostrzec niejako pierwsze wzmianki o niej. Niektóre bowiem teksty Pawła pokazuj ustanawianie małych wspólnot jako ko ciołów domowych, okre lanych zazwyczaj przez Apostoła słowem „dom” (por., np. Rz 16, 3-5; 1 Kor 16, 19-20; Flp 4, 22). W tych „domach” mo na dostrzec narodziny pierwszych „parafii”.

7. Dlatego parafia od pocz tku była odpowiedzi na szczególne potrzeby duszpastersk , aby przybli y Ewangelii Ludowi Bo emu poprzez głoszenie wiary i celebracj sakramentów. Sama etymologia słowa „parafia” czyni zrozumiałym sens tej instytucji: parafia jest domem

⁴ SOBÓR WATYKA SKI II, Konstytucja duszpasterska o Ko cielem w wiecie współczesnym *Gaudium et spes* (7 grudnia 1965), 58: AAS 58 (1966), 1079.

⁵ *Tam e*, 44: AAS 58 (1966), 1065.

⁶ Por. EFREM SYRYJCZYK, *Komentarze do Diatessaronu* 1, 18-19: SC 121, 52-53.

⁷ Por. FRANCISZEK, Encyklika *Laudato si* (24 maja 2015), 68: AAS 107 (2015), 847.

⁸ Por. PAWEŁ VI, List apostolski *Ecclesiam Suam* (6 sierpnia 1964): AAS 56 (1964), 639.

⁹ *Ewangelii gaudium*, 27: AAS 105 (2013), 1031.

po ród domów¹⁰ i odpowiada logice wcielenia Jezusa Chrystusa, ywego i działaj cego we wspólnocie ludzkiej. Dlatego, widzialnie reprezentowana przez budynek kultu, jest znakiem stałej obecno ci Zmartwychwstałego Pana po ród Jego Ludu Bo ego.

8. Terytorialna konfiguracja parafii wezwana jest jednak dzi do konfrontacji ze szczególn cech współczesnego wiata, w którym zwi kszona mobilno i kultura cyfrowa poszerzyły granice istnienia. Istotnie, z jednej strony ycie ludzi uto samia si coraz mniej z okre lonym i niezmiennym rodowiskiem, tocz c si raczej w „globalnej i zbiorowej wiosce”; z drugiej strony kultura cyfrowa nieodwracalnie zmieniła rozumienie przestrzeni, a tak e j zyk i zachowanie ludzi, zwłaszcza młodszych pokole .

Co wi cej, łatwo przewidzie , e ci gły rozwój technologii jeszcze bardziej zmodyfikuje sposób my lenia i rozumienia, jaki człowiek b dzie miał o sobie i yciu społecznym. Szybko dokonuj cych si zmian, modyfikacja modeli kulturowych, łatwo poruszania si i szybko komunikacji zmieniaj postrzeganie przestrzeni i czasu.

9. Parafia, jako ywa wspólnota wierzcych, wł czona jest we wspomniany kontekst, w którym zwi zek z terytorium jest coraz mniej zauwa alny, miejsca przynale no ci staj si wielorakie, a relacje mi dzyludzkie s wystawione na ryzyko rozpadu w wirtualnym wiecie bez zaanga owania ani odpowiedzialno ci za własne relacje.

10. Dzi zauwa a si , e zmiany kulturowe i odmienne odniesienie do terytorium sprzyjaj w Ko cielem, dzi ki obecno ci Ducha wi tego, nowemu rozeznaniu wspólnotowemu, „które polega na widzeniu rzeczywisto ci oczami Boga, z my l o jedno ci i komunii”¹¹. Dlatego nale y pilnie zaanga owa cały Lud Bo y w przyj cie zaproszenia Ducha wi tego, aby przeprowadzi procesy „odmłodzenia” oblicza Ko cioła.

III. ZNACZENIE PARAFII DZISIAJ

11. Kierowana takim rozeznaniem, parafia jest wezwana do tego, aby zgodnie z wymaganiami czasu dostosowa swoj posług do potrzeb wiernych i historycznych przemian. Potrzebny jest odnowiony dynamizm, który pozwoliłby na nowo odkry powołanie ka dego ochrzczonego do bycia uczniem Jezusa i misjonarzem Ewangelii, w wietle dokumentów Soboru Watyka skiego II i pó niejszego Magisterium.

12. Ojcowie Soboru pisali bowiem z dalekowzroczno ci : „*duszpasterstwo winno by zawsze prowadzone w duchu misyjnym*”¹². Kontynuuj c t nauk , Jan Paweł II twierdził: „*parafia musi zosta udoskonalona i zintegrowana w wielu innych formach, ale nadal pozostaje niezast pionym organizmem o pierwszorz dnym znaczeniu w widzialnych strukturach Ko cioła*”, aby „*uczyni ewangelizacj osi wszystkich działa duszpasterskich,*

¹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska posynodalna *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 26: AAS 81 (1989), 438.

¹¹ FRANCISZEK, Audjencja generalna (12 czerwca 2019): *L'Osservatore Romano* 134 (13 czerwca 2019), 1.

¹² SOBÓR WATYKA SKI II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Ko cielem *Christus Dominus* (28 pa dziernika 1965), 30: AAS 58 (1966), 688.

potrzeb priorytetów, najważniejszych i uprzywilejowanych”¹³. Później Benedykt XVI nauczał: „parafia jest latarnią, która promieniuje światłem wiary, a tym samym spełnia najgłębsze i najprawdziwsze pragnienia serca człowieka, nadaje sens i nadzieję życiu ludzi i rodzin”¹⁴. Wreszcie papież Franciszek przypomina, że „dzięki całej swojej działalności parafia zachęca i formuje swoich członków, aby byli ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację”¹⁵.

13. Dla promowania fundamentalnej roli misyjnej wspólnoty chrześcijańskiej w świecie¹⁶, ważną jest przemiana nie tylko nowego do wiadczenia parafii, ale także posługi i misji kapłanów, którzy wraz z wiernymi wiekami mają za zadanie być „solą i światłem świata” (por. Mt 5, 13-14), „lampą na świeczniku” (por. Mk 4, 21), ukazując oblicze wspólnoty ewangelizacyjnej, zdolnej do odpowiedniego odczytania znaków czasu i skłaniającej do dawania spójnego świadectwa życia ewangelicznego.

14. Poczynając od rozważania znaków czasu pod natchnieniem Ducha w tym celu, należy także tworzyć nowe znaki: parafia, nie będąc już, jak kiedyś, głównym miejscem agregacji i socjalizacji, jest wezwana do szukania innych sposobów bliskości i zwykłego działania. Zadanie to nie stanowi jakiegoś ciężaru do niesienia, ale jest wyzwaniem, które należy przyjąć z entuzjazmem.

15. Uczniowie Pana, podobnie jak za swoim Mistrzem, w szkole wiary tych i pasterzy, nauczyli się, czasem poprzez bolesne doświadczenia, jak czekać na czasy i drogi Boga, karmić się pewnością, że On jest zawsze obecny do końca czasów i że Duch w tym sercu, którym pulsuje życie Kościoła - gromadzi dzieci Boga i rozproszone po całym świecie. Z tego powodu wspólnota chrześcijańska nie powinna obawiać się inicjatyw procesy i ich towarzyszy w miejscach, na których żyją ludzie reprezentujący różne kultury, mając całkowitą pewność, że dla uczniów Chrystusa „nie ma nic prawdziwie ludzkiego, co nie odbijałoby się echem w ich sercach”¹⁷.

IV. MISJA, GŁÓWNE KRYTERIUM ODNOWIENIA

16. W dokonujących się przemianach, pomimo hojnego zaangażowania, parafia czasami nie jest w stanie odpowiednio sprostać licznym oczekiwaniom wiernych, zwłaszcza biorąc pod uwagę różnorodne typy wspólnot¹⁸. Prawdą jest, że cechą charakterystyczną parafii jest jej zakorzenienie tam, gdzie wszyscy żyją na co dzień. Jednak szczególnie dzisiaj terytorium nie jest już tylko ograniczoną przestrzenią geograficzną, ale środowiskiem, w którym każdy wyraża swoje życie poprzez relacje, wzajemność i dawne tradycje. To na tym „egzystencjalnym terytorium” rozgrywa się wyzwanie Kościoła przed społeczeństwem.

¹³ JAN PAWEŁ II, Przemówienie do uczestników posiedzenia plenarnego Kongregacji ds. Duchowieństwa (20 października 1984), 3 i 4: *Insegnamenti* VII/2 (1984), 984 i 985; por. także tenże, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (16 października 1979), 67: AAS 71 (1979), 1332.

¹⁴ BENEDYKT XVI, Homilia podczas wizyty pasterskiej w rzymskiej parafii w imię Maryi Patronki Ewangelizacji (10 grudnia 2006): *Insegnamenti* II/2 (2006), 795.

¹⁵ *Evangelii gaudium*, 28: AAS 105 (2013), 1032.

¹⁶ Por. *Gaudium et spes*, 4: AAS 58 (1966), 1027.

¹⁷ *Tam e*, 1: AAS 58 (1966), 1025-1026.

¹⁸ Por. *Evangelii gaudium*, 72-73: AAS 105 (2013), 1050-1051.

Opieka duszpasterska, sprawowana wyłącznie w granicach terytorialnych parafii, wydaje się być przestarzała, gdy parafianie czy sto nie rozumieją takiej formy, która wydaje się bardziej naznaczona nostalgią za przeszłością, niż inspirowana odwagą na przyszłość¹⁹. Z drugiej strony należy podkreślić, że na poziomie kanonicznym zasada terytorialna pozostaje w pełni obowiązująca, gdy wymaga tego prawo²⁰.

17. Ponadto samo powtarzanie czynności duszpasterskich niemających wpływu na życie konkretnych ludzi staje się sterylną próbą przetrwania, czy sto przyjmowanymi z ogólnym obojętnością. Jeśli parafia nie żyje duchowym dynamizmem właściwym ewangelizacji, naraża się na ryzyko bycia struktur skupiającymi się na sobie i sklerotyczną, która proponuje do wiadczenia pozbawione już ewangelicznego i misyjnego smaku, bynajmniej nie przeznaczone tylko dla małych grup.

18. Odnowa ewangelizacji wymaga nowej uwagi i różnorodnych propozycji duszpasterskich, aby Słowo Boże i życie sakramentalne mogły dotrzeć do każdego w sposób odpowiadający jego sytuacji życiowej. Istotnie, przynajmniej w czasach współczesnych do wspólnoty kościelnej w coraz większym stopniu pomija miejsce urodzenia i dojrzewania jej członków, a jest raczej nastawiona na wspólnotę adopcijną²¹, w której wierni mają szersze do wiadczenie Ludu Bożego, jako Ciała podzielonego na wiele członków, z których każdy działa dla dobra całego organizmu (por. 1 Kor 12, 12-27).

19. Poza miejscami i racjami związanymi z przynajmniej częściowo, wspólnota parafialna stanowi także środowisko ludzkie, w którym odbywa się działalność ewangelizacyjna. Kościół, celebrowanie sakramentów i wiadczenie dzieła miłosierdzia, w dynamice misyjnej, która – oprócz tego, – jest nieodłącznym elementem działalności duszpasterskiej – staje się kryterium weryfikacji jej autentyczności. We współczesnej dobie, czasami charakteryzującej się marginalizacją i samotnością, wspólnota parafialna jest powołana, aby być żywym znakiem bliskości Chrystusa poprzez się braterskich relacji, skierowanych na nowe formy ubóstwa.

20. W świetle tego, co zostało powiedziane do tej pory, konieczne jest określenie perspektyw, które pozwolą odnowić „tradycyjne” struktury parafialne w kluczu misyjnym. Jest to serce po danego nawrócenia duszpasterskiego, które musi dotyczyć głoszenia Słowa Bożego, życia sakramentalnego, wiadczenia miłosierdzia, lub istotnych obszarów, w których parafia wzrasta i dostosowuje się do Tajemnicy, w którą wierzy.

21. Lektura Dziejów Apostolskich pozwala nam uświadomić sobie fundamentalne znaczenie Słowa Bożego, jego wewnętrznej mocy, która dokonuje nawrócenia serc. Stanowi ono pokarm, który karmi uczniów Pana i czyni ich świadkami Ewangelii w

¹⁹ Por. SYNOD BISKUPÓW, XV Zgromadzenie ogólne zwyczajne (3-28 października 2018): „Młodzi, wiara i rozeznanie powołaniowe”. Dokument końcowy, 129: „*W tym kontekście wizja działań parafialnych zamknięta w samych tylko granicach terytorialnych, niezdolna do przyciągnięcia różnorodnymi propozycjami wiernych, a zwłaszcza młodych, doprowadziłaby parafie do niedopuszczalnej stagnacji i niepokoju z powodu braku innowacyjności duszpasterskiej*”: L'Osservatore Romano 247 (29-30 października 2018), 10.

²⁰ Por., na przykład, KPK, kann. 102; 1015-1016; 1108, § 1.

²¹ Por. *Christifideles laici*, 25: AAS 81 (1989), 436-437.

rónych okolicznościach życia. Pismo wi to zawiera proroczą moc, która czyni go ci głębię i siłą. Konieczne jest zatem, aby parafia uczyła i rozważała Słowo Boże poprzez różnorodne sposoby jego głoszenia²², stosując jasne i zrozumiałe formy przekazu, które mówiłyby o Panu Jezusie zgodnie z wcieleniem i nowym wiadectwem *kerygmatu*²³.

22. Następnie, celebrowanie tajemnicy eucharystycznej jest „*ródlém i szczytem całego życia chrześcijańskiego*”²⁴, a zatem stanowi zasadniczy moment w tworzeniu wspólnoty parafialnej. W celebracji Eucharystii Kościół uwiadamia sobie znaczenie swojego imienia: zgromadzenie Ludu Bożego, który oddaje chwałę, prosi, wstawia się i dziękuje. Przez jej sprawowanie wspólnota chrześcijańska przyjmuje w obecności Pana Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego, otrzymując przesłanie o całej Jego tajemnicy zbawienia.

23. Dlatego Kościół odczuwa potrzebę ponownego odkrycia inicjacji chrześcijańskiej, która rodzi nowe życie, ponieważ jest wpisana w tajemnicę życia samego Boga. W rzeczywistości jest bowiem drogą do przebycia, która wymaga ci głębi, nie jest związana jedynie z celebracjami lub wydarzeniami, ponieważ nie jest determinowana na pierwszym miejscu przez obowiązek odprawienia „rytuału przejścia”, ale jedynie przez perspektywę stałego naśladowania Chrystusa. W tym kontekście może być przydatne wyznaczenie dróg mistagogicznych, odnoszących się w sposób rzeczywisty do życia²⁵. Również katecheza powinna być przedstawiana jako ci głębię głoszenie Tajemnicy Chrystusa, aby Jego pełnia wzrastała w sercu ochrzczonych (por. Ef 4, 13) poprzez osobiste spotkanie z Panem życia.

Jak przypomnieliście papieżowi Franciszkowi, należy „*zwrócić uwagę na dwa zafałszowania wi to ci, które mogłyby nas sprowadzić na manowce: gnostycyzm i pelagianizm. Są to dwie herezje, które powstały w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, ale wciąż alarmują co aktualne*”²⁶. W przypadku gnostycyzmu chodzi o wiarę abstrakcyjną, wyłączenie intelektualne, opartą na wiedzy, która pozostaje daleka od życia, podczas gdy pelagianizm skłania człowieka do polegania wyłącznie na własnych siłach, ignorując działanie Ducha wi to tego.

24. W tajemniczym splocie między działaniem Boga a działaniem człowieka głoszenie Ewangelii odbywa się za pośrednictwem mężczyzn i kobiet, którzy uwiarygodniają to, co

²² Por. *Evangelii gaudium*, 174: AAS 105 (2013), 1093.

²³ Por. *tam e*, 164-165: AAS 105 (2013), 1088-1089.

²⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21 listopada 1964), 11: AAS 57 (1965), 15.

²⁵ Por. *Evangelii gaudium*, 166-167: AAS 105 (2013), 1089-1090.

²⁶ FRANCISZEK, Adhortacja apostołska o powołaniu do wi to ci w świecie współczesnym *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 35: AAS 110 (2018), 1120. Odnośnie gnostycyzmu i pelagianizmu, powinno się jeszcze mieć na uwadze słowa Papieża Franciszka: „*wiatowo ta mo e si umacnia na dwa powiazane ze sob sposobu. Jednym z nich jest fascynacja gnostycyzmem, wiar zamkni t w subiektywizmie, gdzie interesuje jedynie okrelone do wiadzenie albo seria rozumowa i wiedzy, uwa anych za przynosz ce otuch i o wicenie, ale gdzie podmiot ostatecznie zostaje zamkni ty w immanencji swojego własnego rozumu lub swoich uczu . Drugim jest zwracaj cy si ku sobie i prometejski neopelagianizm tych, którzy w ostateczno ci licz tylko na własne siły i stawiaj siebie wy ej od innych, poniewa zachowuj okrelone normy, albo poniewa s niewzruszenie wierni wobec pewnego katolickiego stylu z przeszło ci*”: *Evangelii gaudium*, 94: AAS 105 (2013), 1059-1060; por. także KONGREGACJA DOKTRYNY WIARY, List *Placuit Deo* (22 lutego 2018): AAS 110 (2018), 429.

głosz przez ycie, w sieci relacji mi dzyludzkich, budz cych zaufanie i nadziej . W obecnych czasach, cz sto naznaczonych oboj tno ci , zamkni ciem jednostki w sobie i odrzuceniem drugiego, ponowne odkrycie braterstwa ma fundamentalne znaczenie, poniewa ewangelizacja jest ci le zwi zana z jako ci relacji mi dzyludzkich²⁷. W ten sposób wspólnota chrze cija ska uznaje słowo Jezusa za własne, co pobudza do „wyplyni cia na gł bi ” (Łk 5, 4) z nadziej , e zaproszenie Mistrza do rzucenia sieci gwarantuje „obfity połów ryb”²⁸.

25. „Kultura spotkania” jest rodowiskiem, który promuje dialog, solidarno i otwarto na wszystkich, podkre laj c centraln rol osoby. Konieczne jest zatem, aby parafia była „miejscem” sprzyjaj cym byciu razem i rozwojowi trwałych relacji osobowych, które pozwalaj ka demu do wiadczy poczucia przynale no ci i bycia akceptowanym.

26. Wspólnota parafialna jest wezwana do rozwijania prawdziwej „sztuki blisko ci”. Je li zapu ci ona gł bokie korzenie, parafia naprawd stanie si miejscem, w którym zostaje przewyci ona samotno , obecna w yciu wielu ludzi, a tak e „*sanktuarium, gdzie spragnieni przychodz i pij , by dalej kroczy drog , oraz centrum stałego misyjnego posyłania*”²⁹.

V. „WPÓLNOTA WSPÓLNOT”: PARAFIA INTEGRUJ CA, EWANGELIZUJ CA I OKAZUJ CA WRA LIWO NA UBOGICH

27. Przedmiotem misji i ewangelizacji Ko cioła jest zawsze Lud Bo y jako cało . Istotnie, Kodeks Prawa Kanonicznego podkre la, e parafia nie uto samia si z budynkiem lub jakimi strukturami, ale z okre lon wspólnot wiernych, nad któr pastersk piecz , powierza si proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi³⁰. W zwi zku z tym Papie Franciszek przypomniał, e „*parafia jest form obecno ci Ko cioła na terytorium, jest rodowiskiem słuchania Słowa, wzrostu ycia chrze cija skiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miło ci, adoracji i celebracji*” i stwierdził, e jest ona „*wspólnot wspólnot*”³¹.

28. Ró ne członki poprzez które wyra a si parafia, s wezwane do komunii i jedno ci. W zakresie, w jakim ka dy przyjmuje swój komplementarno , oddaj c j na rzecz wspólnoty, z jednej strony mo na ujrze realizowan w pełni posług proboszcza i prezbiterów współpracuj cych jako pasterze, a z drugiej strony specyfik ró nych charyzmatów diakonów, osób konsekrowanych i wieckich, do budowania przez ka dego jednego Ciała (por. 1 Kor 12, 12).

29. Dlatego parafia jest wspólnot powołań przez Ducha wi tego, aby głosi Słowo Bo e i prowadzi do zrodzenia w ródle chrzcielnym nowych dzieci; zgromadzona przez swojego duszpasterza, celebryje pamitk m ki, mierci i zmartwychwstania Pana oraz wiadczy o wierze w miło , yj c nieustannie duchem misyjnym, aby nikt nie był pozbawiony zbawczego przesłania, które daje ycie.

²⁷ Por. *List do Diogeneta V*, 1-10: *Patres Apostolici*, wyd. F.X. Funk, t. 1, Tubingae 1901, 398.

²⁸ Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 1: AAS 93 (2001), 266.

²⁹ *Evangelii gaudium*, 28: AAS 105 (2013), 1032.

³⁰ Por. KPK, kann. 515; 518; 519.

³¹ *Evangelii gaudium*, 28: AAS 105 (2013), 1031-1032.

Mając to na uwadze Papie Franciszek stwierdził: „Parafia nie jest strukturą ułomną; właśnie dlatego, że ma wielką elastyczność, może przyjąć bardzo odmienne formy, wymagające otwarcia i misyjnej kreatywności ze strony duszpasterza i wspólnoty. Chociaż z pewnością nie jest jedyną instytucją ewangelizacyjną, jeżeli zachowuje zdolność do reformowania się i stałego przystosowania, nadal będzie «samym Kościołem zamieszkującym pośród swoich synów i córek». Zakłada to, że rzeczywiście utrzymuje kontakt z rodzinami i z życiem ludu, i nie staje się strukturą odciętą, odseparowaną od ludzi albo grup wybranych zapatrzonych w samych siebie [...]. Musimy jednak przyznać, że wezwanie do rewizji i odnowy naszych parafii nie przyniosło jeszcze wystarczających owoców, aby były bliżej ludzi i stanowiły środowiska żywej komunii i uczestnictwa i ukierunkowały się całkowicie na misję”³².

30. Parafii nie może być obcy „duchowy i eklesjalny sanktuariów styl” – prawdziwych i właściwych „placówek misyjnych” – charakteryzujący się przyziemnością, życiem modlitwy i ciszą, która pokrzepia ducha, a także sprawowaniem sakramentu pojednania i wrażliwością na potrzeby ubogich. Pielgrzymki, które wspólnoty parafialne odbywają do różnych sanktuariów, są cennymi narzędziami do wzrastania w braterskiej wspólnocie, a po powrocie do domu sprawiają, że ich codzienne życie staje się bardziej otwarte i gościnne³³.

31. W tej perspektywie wydaje się czym oczywistym, że sanktuarium może obejmować wszystkie te cechy i posługi, które również analogicznie powinna posiadać parafia, reprezentując dla wielu wiernych upragnione środowisko ich wewnętrznych poszukiwań i miejsce, w którym się spotykają z obliczem miłosiernego Chrystusa i gościnne Kościoła.

W sanktuariach mogą oni odkryć „namaszczenie od wi tego” (1 J 2, 20), to znaczy własną konsekrację chrzcielnicą. W tych miejscach uczą się celebrować z zapalem tajemnic obecności Boga pośród Jego Ludu, poznają piękno misji ewangelizacyjnej katechizacji ochrzczonego, odkrywają wezwanie do wiadczenia miłosierdzia w miejscach, w których żyją³⁴.

32. „Sanktuarium” otwarte dla wszystkich oraz parafia, również powołana, by dotrzeć do wszystkich bez wyjątku, przypominają, że biedni i wykluczeni muszą zawsze mieć uprzywilejowane miejsce w sercu Kościoła. Benedykt XVI powiedział: „Biedni są uprzywilejowanymi odbiorcami Ewangelii”³⁵. Z kolei papież Franciszek napisał: „Nowa ewangelizacja jest zaproszeniem do uznania zbawczej mocy ich egzystencji i do postawienia jej w centrum drogi Kościoła. Jesteśmy wezwani do odkrycia w nich Chrystusa, do uyczenia im naszego głosu w ich sprawach, ale tak, że do bycia ich przyjaciółmi, słuchania ich, zrozumienia ich i przyjęcia tajemniczej miodoci, którą Bóg chce nam przekazać przez nich”³⁶.

³² Tamże.

³³ Por. FRANCISZEK, Adhortacja apostolska posynodalna *Christus vivit* (25 marca 2019), 238, Watykan 2019.

³⁴ Por. tenże, Bulla *Misericordiae vultus* (11 kwietnia 2015), 3: AAS 107 (2015), 400-401.

³⁵ BENEDYKT XVI, Przemówienie do biskupów brazylijskich (11 maja 2007), 3: *Insegnamenti* III/1 (2007), 826.

³⁶ *Evangelii gaudium*, 198: AAS 105 (2013), 1103.

33. Bardzo często parafia jest pierwszym miejscem osobistego spotkania osób ubogich ze wspólnot Kościoła. W sposób szczególny kapłani, diakoni i osoby konsekrowane powinni odnosić się ze współczuciem do „zranionego ciała”³⁷ braci, odwiedzają ich w chorobie, wspierają ludzi i rodziny bez pracy, otwierają drzwi potrzebującym. Wspólnota parafialna, zwracając wzrok ku ostatnim, ewangelizuje i pozwala się ewangelizować ubogim, odnajdując w ten sposób zaangażowanie społeczne do przepowiadania we wszystkich swoich środowiskach³⁸, bez zapominania o „najwyższej zasadzie” miłości, według której będziemy żyć³⁹.

VI. OD NAWRÓCENIA OSÓB DO PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTUR

34. W tym procesie odnowy i przekształceń, parafia powinna unikać ryzyka nadmiernej i biurokratycznej organizacji wydarzeń oraz wiadczenia posług, które nie wyrażają dynamiki ewangelizacji, ale kryterium samozachowawcze⁴⁰.

Papież Franciszek, cytując Pawła VI szczerze stwierdził: *„Kościół powinien pogłębić wiadomość samego siebie, medytować nad swoją tajemnicą (...). Istnieją struktury kościelne, które mogą warunkować ewangelizacyjny dynamizm; podobnie, dobre struktury służą, kiedy jest życie, które je ożywia, podtrzymuje i ocenia. Bez nowego życia i autentycznego ewangelicznego ducha, bez «wierności Kościołowi swojemu powołaniu», każda nowa struktura w krótkim czasie ulega degradacji”*⁴¹.

35. Przekształcenie struktur, które parafia wyznacza sobie za cel, wymaga wcześniejszej zmiany mentalności i odnowy wewnętrznej, szczególnie tych, którzy są odpowiedzialni za duszpasterstwo. Pasterze, aby być wiernymi misji otrzymanej od Chrystusa, a zwłaszcza proboszczowie, „szczególni współpracownicy biskupa”⁴², powinni koniecznie dostrzec potrzeb reformy duszpasterstwa o charakterze misyjnym.

36. Pamiętajcie o tym, jak bardzo wspólnota chrześcijańska docenia własną historię i przywiązania, a ten pasterz nie może zapominać, że wiara Ludu Bożego wiąże się ze wspomnieniami rodzinnymi i wspólnotowymi. Bardzo często wi te miejsce przywołuje na pamięć ważne momenty życia minionych pokoleń, ludzi i wydarzenia, które wpływały na historię osobiste i rodzinne. Aby uniknąć niepotrzebnych nieporozumień, ważne jest, aby procesy reorganizacji wspólnot parafialnych, a niekiedy diecezjalnych, przebiegały elastycznie i stopniowo.

Papież Franciszek, odnosząc się do reformy Kurii Rzymskiej podkreślił, że stopniowo *„jest owocem niezbyt długiego rozważania, które zakłada proces historyczny, rytmicznie bada*

³⁷ Por. FRANCISZEK, Rozważanie w czasie codziennej Mszy świętej w Domu świętej Marty (30 października 2017).

³⁸ Por. *Evangelii gaudium*, 186-216: AAS 105 (2013), 1098-1109.

³⁹ Por. *Gaudete et exsultate*, 95-99: AAS 110 (2018), 1137-1138.

⁴⁰ Por. *Evangelii gaudium*, 27: AAS 105 (2013), 1031; *tam e*, 189: AAS 105 (2013), 1099: *„Zmiana w strukturach nie prowadzi do nowych przekonań i postaw sprawi, że te same struktury wciąż niejako nie staną się skorumpowane, ociężałe i nieskuteczne”*.

⁴¹ *Tam e*, 26: AAS 105 (2013), 1030-1031.

⁴² *Christus Dominus*, 30: AAS 58 (1966), 688.

*i etapów, weryfikacji, poprawki, eksperymentowanie, zatwierdzanie ad experimentum [na prób]. W tych wypadkach nie jest to zatem niezdecydowanie, ale chodzi o elastyczność, niezbyt daleko do tego, aby móc doprowadzić do prawdziwej reformy*⁴³. Chodzi o to, aby uniknąć niepotrzebnego „przy pieśnienia”, chcąc przeprowadzać reformy zbyt pochopnie i według ogólnikowych kryteriów, które choć logicznie opracowane „przy stole”, zapominają o konkretnych ludziach zamieszkujących dane terytorium. Każdy projekt bowiem musi brać pod uwagę konkretne życie wspólnoty, by być wprowadzony elastycznie i poprzedzony niezbędnym etapem wcześniejszych konsultacji oraz etapem wdrażania i weryfikacji.

37. Oczywiście odnowienia takiego nie może dokonać jedynie proboszcz, ani nie powinno ono być narzucone z góry, wykluczając Lud Boży. Zmiana duszpasterska struktur implikuje wiadomo, że „*wi ty Lud wierny Bogu jest namaszczone łaską Ducha wi tego; dlatego w trakcie refleksji, oceniania i rozeznawania musimy być bardzo uważni na to namaszczenie. Ilekroć jako Kościół, jako pasterze, jako osoby konsekrowane zapominamy o tej prawdzie, podamy złą drogę. Ilekroć chcemy zastąpić, uciszyć, unicestwić, zignorować lub zredukować do małych elit Lud Boży w jego całości oraz odmiennie ciach, budujemy wspólnoty, tworzymy programy duszpasterskie, koncepcje teologiczne, duchowość i struktury bez korzeni, bez historii, bez twarzy, bez pamięci, bez ciała, w rzeczywistości, bez życia. W chwili, gdy odcinamy się od życia Ludu Bożego, popadamy w pustkę i wypaczamy naturę Kościoła*”⁴⁴.

W tym sensie nie tylko samo duchowieństwo ma dokonać przemiany, do której wzywa Duch wi ty, ale ma być zaangażowane w nawrócenie, dotyczące wszystkich członków Ludu Bożego⁴⁵. Dlatego konieczne jest „*wiadome i klarowne poszukiwanie przestrzeni komunii i uczestnictwa, po to by Namaszczenie całego Ludu Bożego znalazło swoje konkretne podmioty, aby się objawi*”⁴⁶.

38. W związku z tym wydaje się oczywiste, że właściwe byłoby przewyższenie zarówno autoreferencyjnej koncepcji parafii, jak i „klerykalizacji duszpasterstwa”. Powodem potraktowanie faktu, że udziałem Ludu Bożego „*stała się godność i wolność dzieci Bożych, w których sercach Duch wi ty mieszka jak w wi tynie*”⁴⁷, zachęca do promowania praktyk i modeli, dzięki którym każdy ochrzczony, dzięki darowi Ducha wi tego i otrzymanych charyzmatów, staje się aktywnym protagonistą ewangelizacji, w stylu i zgodnie z zasadami organicznej komunii, zarówno z innymi wspólnotami parafialnymi, jak ogólnym duszpasterstwem diecezjalnym. Rzeczywiście, cała wspólnota jest podmiotem odpowiedzialnym za misję, ponieważ Kościół nie utożsamia się jedynie z hierarchią, ale stanowi siebie jako Lud Boży.

⁴³ FRANCISZEK, *Prezentacja życia z racji wi t Bożego Narodzenia dla Kurii Rzymskiej* (22 grudnia 2016): AAS 109 (2017), 44.

⁴⁴ *Tenże, List do pielgrzymów tego Ludu Bożego w Chile* (31 maja 2018): www.vatican.va/content/francesco/es/letters/2018/documents/papa-francesco_20180531_lettera-popolodidio-cile.html

⁴⁵ Por. *tamże*.

⁴⁶ *Tamże*.

⁴⁷ *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965), 13.

39. Zadaniem pasterzy będzie utrzymanie wyżej dynamiki, moc której ka dy ochrzczony będzie mógł odkryć, że jest aktywnym protagonistą ewangelizacji. Wspólnota prezbiterów, nieustannie uczestnicząca w formacji permanentnej⁴⁸, powinna przede wszystkim realizować sztukę rozeznania, która pozwala wzrastać i dojrzewać w życiu parafialnemu przy respektowaniu różnorodnych powołań i posług. Stąd prezbiter, jako członek i sługa Ludu Bożego, który został mu powierzony, nie może go zastąpić. Wspólnota parafialna jest upoważniona do proponowania form posługi, głoszenia wiary i wiadectwa miłosierdzia.

40. Fundamentalne znaczenie Ducha Świętego – bezinteresownego daru Ojca i Syna dla Kościoła – prowadzi do głębszego przeżywania wymiaru bezinteresowności, zgodnie z nauczaniem Jezusa: „*Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie!*” (Mt 10,8). Nauczał On swoich uczniów postawy wielkodusznej służby, aby każdy z nich był darem dla innych (por. J 13, 14-15), ze szczególnym uwzględnieniem ubogich. Stąd, wynika między innymi, potrzeba „nie targowania się” jeżeli chodzi o życie sakramentalne i nie sprawiania wrażeń, a sprawowanie sakramentów – zwłaszcza Najświętszej Eucharystii – i innych posług mogłyby podlegać opłatom.

Z drugiej strony pasterz, który hojnie służy trzodzie, jest zobowiązany do formowania wiernych, aby każdy członek wspólnoty czuł się odpowiedzialny i bezpośrednio zaangażowany w zaspokajanie potrzeb Kościoła, poprzez różnorodne formy pomocy i solidarności, których parafia potrzebuje do pełnienia swojej posługi duszpasterskiej ze swobodą i skutecznością.

41. Misja promowania ewangelizacji, do wypełniania której powołana jest przede wszystkim parafia, dotyczy zatem całego Ludu Bożego, różnorodnych jego członków: prezbiterów, diakonów, konsekrowanych i wieckich, każdego zgodnie z własnym charyzmatem i powierzonymi mu zadaniami.

VII. PARAFIA I INNE WEWNĘTRZNE PODZIAŁY W DIECEZJI

42. Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w sensie misyjnym nabiera zatem kształtu i wyraża się w stopniowym procesie odnowy struktur, i w konsekwencji, w różnorodnym powierzeniu opieki duszpasterskiej i uczestnictwie w jej realizacji, zaangażując wszystkich członków Ludu Bożego.

43. W terminologii obecnie używanej, zmienionej przez dokumenty Magisterium, która dotyczy wewnętrznego podziału terytorium diecezjalnego⁴⁹, już od kilkadziesiąt lat dodane do wyrażenia określających parafie i wikariaty rejonowe, przewidzianych w obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego⁵⁰, takie wyrażenia jak “jednostki duszpasterskie” czy “okręgi duszpasterskie”. Określone *de facto* formy organizacji duszpasterstwa diecezji wyrażają nowe relacje między wiernymi a terytorium.

⁴⁸ Por. KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8 grudnia 2016), 80-88, Watykan 2016, ss. 37-42.

⁴⁹ Por. KPK, kan. 374, § 1.

⁵⁰ Por. *tam e*, kan. 374, § 2; por. KONGREGACJA DS. BISKUPÓW, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze Biskupów Apostolorum successores* (22 lutego 2004), 217: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2110.

44. Je li chodzi o „jednostki” lub „okręgi duszpasterskie”, nie ma na oczywiste, że rozwój zaniem wielu współczesnych problemów jest po prostu nowe nazewnictwo już istniejących struktur. W centrum procesu odnowy, unikajcie znacznych zmian, a angażujcie się raczej do jego promowania i ukierunkowania, należy wyodrębnić struktury, dzięki którym można we wszystkich członkach wspólnoty chrześcijańskiej ożywić wspólne powołanie do ewangelizacji, mając na względzie bardziej skuteczną opiekę duszpasterską nad Ludem Bożym, w której „kluczowym czynnikiem” może być tylko bliskość.

45. W tej perspektywie ustawodawstwo kanoniczne podkreśla potrzebę wyodrębnienia wewnętrznej struktury diecezji czy terytorialnych⁵¹, z zachowaniem możliwości do późniejszego ich połączenia w struktury pośrednie pomiędzy diecezją a pojedynczymi parafiami. W związku z tym, biorąc pod uwagę wielkość diecezji i jej konkretną działalność duszpasterską, można podać różne typologie łączenia parafii⁵².

W sercu łączonych parafii uwidacznia się wspólnotowy wymiar Kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem konkretnego terytorium, dlatego przy ich erygowaniu należy w jak największym stopniu uwzględnić jednorodność ludności i jej zwyczaje, a także wspólne cechy tego terytorium, dla ułatwienia relacji bliskości między proboszczami i innymi osobami zaangażowanymi w duszpasterstwo⁵³.

VII.a. Jak erygować łączone parafie

46. Przede wszystkim, przed przystąpieniem do erygowania łączonych parafii, biskup musi koniecznie skonsultować się z Radą kapłańską⁵⁴, zgodnie z ustawodawstwem kanonicznym i w imię koniecznej współodpowiedzialności kościelnej, spoczywającej na różny sposób na biskupie i członkach Rady.

47. Połączenie kilku parafii można dokonać przede wszystkim poprzez prostą formę *federacyjną*, w taki sposób, że połączone parafie zachowałyby swobodność pod względem tożsamości.

Oczywiście, zgodnie z prawodawstwem kanonicznym, przy wszelkiego rodzaju łączeniu siedmiu parafii, należy uszanować zasadnicze przepisy ustanowione przez prawo powszechne względem parafii jako osoby prawnej, które nie mogą podlegać dyspensie ze strony biskupa⁵⁵. Dlatego biskup będzie musiał wydać dla każdej parafii, którą zamierzałby znieść, określony dekret, wraz z dołączoną włącznie motywacją⁵⁶.

48. W związku z powyższym połączenie, jak również erygowanie lub zniesienie parafii, musi być dokonywane przez biskupa diecezjalnego zgodnie z normami przewidzianymi w Prawie Kanonicznym, to znaczy przez *inkorporację*, dzięki której jedna parafia staje się częścią składową drugiej, zostaje przez nią wchłonięta, tracąc pierwotną indywidualność i

⁵¹ Por. KPK, kan. 374, § 1.

⁵² Por. *tam e*, kan. 374, § 2.

⁵³ Por. *Apostolorum successores*, 218: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2114.

⁵⁴ Por. KPK, kan. 515, § 2.

⁵⁵ Por. *tam e*, kan. 86.

⁵⁶ Por. *tam e*, kan. 120, § 1.

osobowo prawni; lub poprzez rzeczywistą fuzję, która tworzy nową i jedną parafię, powodując w konsekwencji likwidację wcześniej istniejących parafii i ich osobowości prawnych; lub wreszcie, poprzez podział wspólnoty parafialnej na kilka parafii autonomicznych, które są tworzone *ex novo*⁵⁷.

Ponadto, zniesienie parafii przez ich łączenie, jest uzasadnione przyczynami bezpośrednio dotyczącymi konkretnej parafii. Natomiast nie są do tego odpowiednimi powodami, na przykład, brak duchowieństwa diecezjalnego, ogólna sytuacja finansowa diecezji lub inne uwarunkowania dotyczące wspólnoty, które prawdopodobnie są do przezwyciężenia w krótkim okresie czasu (liczba wiernych, brak ekonomicznej samowystarczalności, urbanistyczna modyfikacja terytorium). Tego rodzaju działania, mogłyby być uzasadnione legalnie tylko powodami bezpośrednio i organicznie związanymi z daną wspólnotą parafialną, a nie z ogólnymi, teoretycznymi względami.

49. W przypadku erygowania i zniesienia parafii warto pamiętać, że każda decyzja musi być podjęta poprzez wydanie formalnego dekretu, sporządzonego na piśmie⁵⁸. W związku z tym należy uznać za niezgodne z ustawodawstwem kanonicznym wydanie pojedynczego rozporządzenia, mającego na celu ogólną reorganizację całej diecezji, jej części lub grupy parafii, wprowadzone w życie za pomocą pojedynczego aktu prawnego, dekretu ogólnego lub prawa szczegółowego.

50. Szczególnie, w przypadkach zniesienia parafii, dekret musi wyraźnie wskazywać, w odniesieniu do konkretnej sytuacji, przyczyny, które skłoniły biskupa do podjęcia takiej decyzji. Dlatego należy je dokładnie podać, ponieważ ogólna aluzja do „dobrej duszy” może nie być wystarczająca.

Wreszcie, w akcie, poprzez który parafia jest zniesiona, biskup musi również podjąć decyzję co do przeznaczenia jej dóbr zgodnie z obowiązującymi normami kanonicznymi⁵⁹; chyba, że istnieją poważne powody, by postąpić inaczej i po wysłuchaniu Rady kapłańskiej⁶⁰, konieczne będzie zapewnienie, aby kościół zniesionej parafii był nadal otwarty dla wiernych.

51. Z tematem łączenia i możliwym zniesieniem parafii związana jest czasem potrzeba przeznaczenia budynku kościoła do odpowiedniego, wieckiego użytku⁶¹. Decyzję w tym względzie podejmuje biskup diecezjalny, po koniecznym zasięgnięciu opinii Rady kapłańskiej⁶².

Zazwyczaj, również w tym przypadku, spadek ilości duchowieństwa diecezjalnego, nieregularny i poważny kryzys finansowy diecezji nie są uzasadnionymi przyczynami do

⁵⁷ Por. *tam e*, kann. 121-122; *Apostolorum successores*, 214; *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2099.

⁵⁸ Por. KPK, kan. 51.

⁵⁹ Por. *tam e*, kann. 120-123.

⁶⁰ Por. *tam e*, kann. 500, § 2 i 1222, § 2.

⁶¹ Por. PAPIESKA RADA DS. KULTURY, *Wytuczne dotyczące ponownego wykorzystania kościołów po zakończeniu ich właściwego przeznaczenia*. (17 grudnia 2018): <http://www.cultura.va/content/cultura/it/pub/documenti/decommissioning.html>

⁶² Por. KPK, kan. 1222, § 2.

tego typu działania. Przeciwnie, je li budynek kościoła znajduje się w stanie, który nie pozwala w żaden sposób na wykorzystanie go do kultu religijnego i nie ma możliwości jego remontu, będzie można na podstawie prawa i przeznaczenia do stosownego wiekowego użytku.

VII.b. Wikariat rejonowy (dekanat)

52. Przede wszystkim trzeba pamiętać, że „celem wsparcia pasterzowania przez wspólne działanie, kilka siedmiu parafii może być łączonych w specjalne zespoły, takimi są wikariaty rejonowe (dekanaty)”⁶³; przyjmując w różnych miejscach nazwy takie jak „dekanaty”, albo „archiprezbiteraty”, albo „okręgi duszpasterski”, albo „prefektury”⁶⁴.

53. Dziekanem nie musi być koniecznie proboszcz jakiejś określonej parafii⁶⁵ i by zrealizował swój cel, dla którego wikariat rejonowy został erygowany, pierwszym jego zadaniem jest: „popiera i koordynowa w ramach dekanatu wspólną działalność pasterską”⁶⁶, w taki sposób by nie pozostał on instytucją czysto formalną. Ponadto, dziekan „ma obowiązek wizytować parafie swojego rejonu w sposób określony przez biskupa diecezjalnego”⁶⁷. W celu lepszego wypełnienia powierzonej funkcji i aby jeszcze bardziej wspierać działalność misyjną, biskup diecezjalny może udzielić dziekanowi innych uprawnień, które uzna się za potrzebne, biorąc pod uwagę konkretny kontekst.

VII.c. Jednostka duszpasterska

54. Inspirując się analogicznymi celami, kiedy okoliczności tego wymagają i z racji na przestrzenny zasięg dekanatu albo dużej liczb wiernych, należy bardziej popierać organiczną współpracę między okolicznymi parafiami, i po wysłuchaniu Rady kapłańskiej⁶⁸, biskup może również zadekretować trwale i instytucjonalnie zarządzone połączenie różnych parafii wewnątrz dekanatu⁶⁹, biorąc pod uwagę niektóre konkretne kryteria.

55. Przede wszystkim jest korzystne, aby to połączenie parafii (nazywane „jednostkami duszpasterskimi”⁷⁰) było wyznaczone w sposób jak najbardziej jednorodny, również z punktu widzenia socjologicznego, aby można było realizować prawdziwie całościową oraz zintegrowaną⁷¹ posługę duszpasterską w perspektywie misyjnej.

56. Ponadto, każda parafia takiej jednostki duszpasterskiej należy powierzyć jednemu proboszczowi, bądź też wspólnie zespołowi kapłanów (*in solidum*), który troszczy się o

⁶³ *Tam e*, kan. 374, § 2.

⁶⁴ Por. *Apostolorum successores*, 217: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2110.

⁶⁵ Por. KPK, kan. 554, § 1.

⁶⁶ *Tam e*, kan. 555, § 1, 1°.

⁶⁷ *Tam e*, kan. 555, § 4.

⁶⁸ Por. *tam e*, kan. 500, § 2.

⁶⁹ Por. PAPIESKA RADA DS. DUSZPASTERSTWA MIGRANTÓW I PODRÓJNYCH, *Erga migrantes charitas Christi* (3 maja 2004), 95: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2548.

⁷⁰ Por. *Apostolorum successores*, 215, b): *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2104.

⁷¹ Por. *tam e*.

wszystkie wspólnoty parafialne⁷². Ewentualnie, je li biskup uzna to za stosowne, jednostka duszpasterska b dzie mogła składa si z kilku parafii, powierzonych temu samemu proboszczowi⁷³.

57. W ka dym razie, równie ze wzgl du na nale ny szacunek kapłanom, którzy cz sto ofiarnie pełnili sw posług i cieszyli si uznaniem wspólnot, a tak e dla dobra samych wiernych, zł czonych wi zami miło ci i wdzi czno ci wobec swoich pasterzy, wymaga si , aby w momencie ustanowienia okre lonej jednostki parafialnej, biskup diecezjalny nie ustanawiał poprzez ten sam dekret, e w kilku poł czonych parafiach i powierzonych tylko jednemu proboszczowi⁷⁴, wszyscy ewentualni i obecni proboszczowie, nadal pełni cy t funkcj ⁷⁵, zostali automatycznie przeniesieni na urz d wikariuszy parafialnych lub *de facto* usuni ci ze stanowiska proboszcza.

58. W tych przypadkach, o ile nie jest to powierzenie *in solidum*, do kompetencji biskupa diecezjalnego nale y, w zale no ci od sytuacji, ustanowienie zada kapłana moderatora poł czonych parafii w powi zaniu z wikariuszem rejonowym dekanatu⁷⁶, wewn trz którego została utworzona jednostka duszpasterska.

59. Po utworzeniu, zgodnie z prawem, poł czonych parafii – dekanatu lub „jednostki duszpasterskiej” – biskup okre li, stosownie do potrzeb, czy ka da parafia powinna posiada Parafialn rad duszpastersk ⁷⁷, czy te lepiej, aby to zadanie było powierzone jednej Radzie duszpasterskiej ustanowionej dla wszystkich zainteresowanych wspólnot parafialnych. W ka dym razie poszczególne parafie wchodz ce w skład jednostki duszpasterskiej, z racji e zachowuj osobowo i zdolno prawn , musz posiada własn Rad do spraw ekonomicznych⁷⁸.

60. W celu dowartowania cało ciowej działalno ci ewangelizacyjnej i skuteczniejszej opieki duszpasterskiej jest wła ciwym utworzenie wspólnych posług duszpasterskich w okre lonych obszarach (na przykład: katechezy, działalno ci charytatywnej, duszpasterstwa młody y lub rodziny) dla poł czonych parafii, z udziałem wszystkich członków Ludu Bo ego, duchownych, osób konsekrowanych i wiernych wieckich.

VII.d. Okr g duszpasterski

61. Je li wicej „jednostek duszpasterskich” mo e utworzy dekanat, w ten sam sposób, zwłaszcza w diecezjach wi kszych terytorialnie, odr bne dekanaty, po wysłuchaniu Rady kapła skiej⁷⁹, mog by poł czone przez biskupa w „rejony” lub „okr gi duszpasterskie”⁸⁰

⁷² Por. KPK, kan. 517, § 1.

⁷³ Por. *tam e*, kan. 526, § 1.

⁷⁴ Por. *tam e*.

⁷⁵ Por. *tam e*, kan. 522.

⁷⁶ Por. *tam e*, kann. 553-555.

⁷⁷ Por. *tam e*, kan. 536.

⁷⁸ Por. *tam e*, kan. 537.

⁷⁹ Por. *tam e*, kan. 500, § 2.

pod kierunkiem wikariusza biskupiego⁸¹. Działaj c z upowa nienia i w jedno ci z biskupem diecezjalnym, sprawuje on w jego imieniu zwyczajn władz wykonawcz do duszpasterskiego zarz dzania okr giem, a oprócz tego, posiada specjalne uprawnienia, których chciałby mu on udzieli w poszczególnych przypadkach.

VIII. ZWYCZAJNE I NADZWYCZAJNE FORMY POWIERZENIA PIECZY PASTERSKIEJ O WSPÓLNOT PARAFIALN

62. Na pierwszym miejscu, proboszcz i pozostali prezbiterzy, w ł czno ci z biskupem, stanowi zasadniczy punkt odniesienia dla wspólnoty parafialnej, z racji na zadanie bycia pasterzami, które jest im przypisane⁸². Proboszcz i prezbiterium, piel gnuj c wspólne ycie i braterstwo w kapła stwie, celebruj ycie sakramentalne dla wspólnoty i wraz z ni , oraz s powołani do zorganizowania parafii w taki sposób, aby była skutecznym znakiem komunii⁸³.

63. W zwi zku z obecno ci i misj prezbiterów we wspólnocie parafialnej na szczególn uwag zasługuje ycie wspólne⁸⁴; jest ono zalecane przez kan. 280, nawet je li nie jest obowi zkiem duchownych diecezjalnych. W zwi zku z tym nale y pami ta o podstawowej wartoci ducha komunii, modlitwie i wspólnym podejmowaniu działań duszpasterskich przez duchownych⁸⁵, maj c na wzgl dzie skuteczne wiadectwo braterstwa sakramentalnego⁸⁶ i bardziej efektywne działanie ewangelizacyjne.

64. Kiedy prezbiterium prze ywa ycie wspólnotowe, wzmacnia si to samo kapła ska, malej materialne troski, a pokusa indywidualizmu ust puje miejsca gł bokiej relacji osobistej. Wspólna modlitwa, refleksja i studia, których nigdy nie mo e zabrakn w yciu kapła skim, mog by wielkim wsparciem w formacji duchowej kapłanów realizowanej w codziennym yciu.

W ka dym razie, b dzie korzystne, aby zgodnie ze swoim rozeznaniem i w miar mo liwo ci biskup wzi ł pod uwag ludzkie i duchowe wi zni mi dzy kapłanami, którym zamierza powierzy parafi lub jednostk parafialn , zapraszaj c ich do wielkodusznej

⁸⁰ Por. *Apostolorum successores*, 219: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2017; jest stosowne by zarezerwowa nazw „okr g duszpasterski” tylko do tego rodzaju ł czenia parafii, w tym celu by nie powodowa zamieszania.

⁸¹ Por. KPK, kann. 134, § 1 i 476.

⁸² Nale y uwzgl dni , e a) to co odnosi si do „biskupa diecezjalnego”, obowi zuje równie innych zrównanych mu przez prawo; b) to co odnosi si do parafii i do proboszcza dotyczy równie quasi-parafii i quasi-proboszcza; c) to co odnosi si do wieckich wiernych, dotyczy tak e członków instytutów ycia konsekrowanego lub stowarzysze ycia apostołskiego, którzy nie s duchownymi, chyba e istnieje wyra ne odniesienie do specyfiki wieckich; d) termin „moderator” przybiera ró ne znaczenia w zale no ci od kontekstu, w jakim jest u ywany w tej Instrukcji w odniesieniu do norm kodeksowych.

⁸³ Por. *Lumen gentium*, 26: ASS 57 (1965), 31-32.

⁸⁴ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 83; 88.e, ss. 37; 39.

⁸⁵ Por. KPK, kan. 275, § 1.

⁸⁶ Por. SOBÓR WATYKA SKI II, Dekret o posłudze i yciu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (7 grudnia 1965), 8: AAS 58 (1966), 1003.

dyspozycyjno ci w nowej misji duszpasterskiej i do jakiej formy dzielenia życia ze współbraćmi⁸⁷.

65. W niektórych przypadkach, szczególnie tam, gdzie nie ma tradycji ani zwyczaju plebanii, lub gdy z jakiego powodu nie jest ona dostępną jako miejsce zamieszkania kapłana, może się zdarzyć, że powróci on, by zamieszkać z rodziną pochodzenia, w pierwszym miejscu formacji ludzkiej i odkrywania swojego powołania⁸⁸.

Takie zamieszkanie, z jednej strony okazuje się być pozytywnym wkładem w codzienne życie kapłana, gdy zapewnia mu spokojne i stabilne środowisko domowe, zwłaszcza gdy rodzice są nadal obecni. Z drugiej strony, należy unikać sytuacji, by relacje rodzinne były przeżywane przez kapłana w wewnętrznej izolacji i z mniejszą dyspozycyjnością do posługi w pełnym wymiarze, lub jako alternatywa, która zamiast uzupełniać, a nie wyklucza relacje z rodziną, prezbiterium i wspólnot wiernych wieckich.

VIII.a Proboszcz

66. Urząd proboszcza polega na pełnej odpowiedzialności duszpasterskiej⁸⁹, a zatem, aby ktoś został nim w pełni mianowany, trzeba by otrzymał wicariusza⁹⁰, wykluczając jakkolwiek możliwość przyznania komuś, kto jest ich pozbawiony, tytułu do bycia proboszczem, albo do wykonywania powierzonych z nim funkcji, nawet w przypadku braku kapłanów. Właśnie ze względu na relacje znajomości i bliskości między pasterzem a wspólnotą, urząd proboszcza nie może być powierzony osobie prawnej⁹¹. W sposób szczególny – oprócz przepisów przewidzianych w kan. 517, §§ 1-2 – urząd proboszcza nie może być powierzony grupie osób, złoonej z duchownych i wieckich. W związku z tym należy unikać określeń „przewodnik zespołu”, „przewodnik ekipy” lub tym podobnych, które wydają się wyrażać kolegiálny zarządek parafii.

67. W związku z tym, że proboszcz jest „własnym pasterzem zleconej sobie parafii”⁹², przysługuje mu *ipso iure* prawne reprezentowanie parafii⁹³. Jest on administratorem odpowiedzialnym za dobra parafialne, które są „dobrami kościelnymi” i dlatego są regulowane odnoszonymi do nich normami kanonicznymi⁹⁴.

68. Jak stwierdza Sobór Watykański II, „*proboszczom natomiast niech we własnych parafiach przysługuje taka stałość na stanowisku, jakiej wymaga dobro dusz*”⁹⁵. Co do ogólnej zasady wymaga się zatem, aby proboszcz był „mianowany na czas nieokreślony”⁹⁶.

⁸⁷ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 88.e, ss. 39-40.

⁸⁸ Por. FRANCISZEK, Przemówienie do uczestników Sympozjum zorganizowanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa z okazji 50° rocznicy Dekretów soborowych „*Optatam totius*” i „*Presbyterorum ordinis*” (20 listopada 2015): AAS 107 (2015), 1295.

⁸⁹ Por. KPK, kan. 150.

⁹⁰ Por. *tam e*, kan. 521, § 1.

⁹¹ Por. *tam e*, kan. 520, § 1.

⁹² *Tam e*, kan. 519.

⁹³ Por. *tam e*, kan. 532.

⁹⁴ Por. *tam e*, kan. 1257, § 1.

⁹⁵ *Christus Dominus*, 31: AAS 58 (1965), 689.

⁹⁶ KPK, kan. 522.

Biskup diecezjalny może jednak mianować proboszczów na czas określony, jeżeli zostało to ustalone dekretem Konferencji Episkopatu. Ze względu na potrzebę nawizania przez proboszcza rzeczywistej i skutecznej wiązki z powierzonych mu wspólnot, b dzie stosowne, aby Konferencje Episkopatu nie ustanawiały zbyt krótkiego czasu, poniżej 5 lat, w celu mianowania go na czas określony.

69. W każdym razie proboszczowie, nawet powołani na „czas nieokreślony” lub przed upływem „czasu określonego”, muszą być gotowi do ewentualnego przeniesienia na inną parafię lub na inny urząd, *„jeżeli wymaga tego dobro dusz albo potrzeba lub pożytek Kościoła”*⁹⁷. Należy bowiem przypomnieć, że proboszcz jest w służbie parafii, a nie odwrotnie.

70. Zazwyczaj, tam gdzie to możliwe, proboszcz powinien sprawować opiekę duszpasterską tylko nad jedną parafię, lecz *„jednak z powodu braku kapłanów albo na skutek innych okoliczności, może na takim proboszczowi powierzyć pieczę pasterską o kilka siedmiu parafii”*⁹⁸. Na przykład, do „innych okoliczności” może należeć niewielki obszar lub mała liczba ludności, a także bliskość innych zainteresowanymi parafiami. Jeżeli kilka parafii zostanie powierzonych temu samemu proboszczowi, niech biskup diecezjalny uważa nie rozważać czy b dzie on w stanie, w pełni i faktycznie wypełnić funkcję proboszcza w każdym z nich jako prawdziwy pasterz⁹⁹.

71. Po mianowaniu, proboszcz w pełni wykonuje powierzone mu funkcje, ze wszystkimi prawami i obowiązkami, do momentu, gdy zgodnie z prawem traci swój urząd duszpasterski¹⁰⁰. W celu jego usunięcia lub przeniesienia przed wygaśnięciem mandatu należy przestrzegać odpowiednich procedur kanonicznych, które Kościół stosuje do rozeznania tego, co jest stosowne w konkretnym przypadku¹⁰¹.

72. Gdy wymaga tego dobro wiernych, nawet jeżeli nie ma innych przyczyn wygaśnięcia urzędu, proboszcz, który ukończył 75 lat, niech przyjmie zaproszenie, które biskup diecezjalny może do niego skierować, aby zrzekł się parafii¹⁰². Złożenie rezygnacji, po ukończeniu 75 lat¹⁰³, należy uważać za moralny, choć nie kanoniczny obowiązek, co nie powoduje, że proboszcz automatycznie traci swój urząd. Jego utrata następuje dopiero wtedy, gdy biskup diecezjalny powiadomił zainteresowanego proboszcza na piśmie o przyjęciu jego rezygnacji¹⁰⁴. Z drugiej strony, niech biskup przychylnie rozpatrzy rezygnację złożoną przez proboszcza, nawet jeżeli nastąpiła tylko z powodu ukończenia 75 roku życia.

⁹⁷ *Tam e*, kan. 1748.

⁹⁸ *Tam e*, kan. 526, § 1.

⁹⁹ Por. *tam e*, kan. 152.

¹⁰⁰ Por. *tam e*, kan. 538, §§ 1-2.

¹⁰¹ Por. *tam e*, kann. 1740-1752, uwzględniając kann. 190-195.

¹⁰² Por. *tam e*, kan. 538, § 3.

¹⁰³ Por. *tam e*.

¹⁰⁴ Por. *tam e*, kan. 189.

73. W każdym przypadku, aby uniknąć funkcjonalistycznej koncepcji posługi, przed przyjęciem rezygnacji proboszcza, niech biskup diecezjalny rozważy wszystkie okoliczności dotyczące samej osoby i miejsca, takie jak na przykład: przyczyny zdrowotne lub dyscyplinarne, niewystarczająca liczba kapłanów, dobro wspólnoty parafialnej i inne tego typu czynniki, przyjmując rezygnację w sytuacji pojawienia się słusznej i proporcjonalnej przyczyny¹⁰⁵.

74. W przeciwnym razie, jeżeli osobiste warunki kapłana pozwalają i skłaniają go do tego zasadnie duszpasterska, niech biskup rozważy pozostawienie go na stanowisku proboszcza, o ile to konieczne wspierając go i przygotowując jego następcę. Ponadto, „w zależności od przypadku biskup może powierzyć mniejszą i mniej wymagającą parafię proboszczowi, który złożył rezygnację”¹⁰⁶, albo może mu wyznaczyć inne zadanie duszpasterskie odpowiednie do jego konkretnych możliwości, prosząc kapłana o zrozumienie, gdyby była taka potrzeba, że w żadnym wypadku nie musi czuć się „zdegradowany” lub „ukarany” z powodu takiego przeniesienia.

VIII.b Administrator parafialny

75. Jeżeli nie można niezwłocznie dokonać nominacji proboszcza, wyznaczenie administratorów parafialnych¹⁰⁷ musi się odbyć zgodnie z przepisami prawa kanonicznego¹⁰⁸.

W rzeczywistości jest to urząd zasadniczo przejściowy i jest sprawowany w oczekiwaniu na mianowanie nowego proboszcza. Z tego powodu jest niezgodne z prawem, aby biskup diecezjalny mianował administratora parafialnego i pozostawił go na tym stanowisku przez okres dłuższy niż rok, a nawet na stałe, unikając mianowania proboszcza.

Zgodnie z tym co potwierdza do wiadczenie, takie rozwiązanie stosuje się zwłaszcza w celu obejścia reguł prawnych, które dotyczą zasady stałości proboszcza. W ten sposób zostaje ona naruszona, ze szkodą dla misji danego prezbitera, a także samej wspólnoty, która w warunkach niepewności co do obecności pasterza, nie będzie w stanie opracować dalekosiężnych planów ewangelizacji, będąc zmuszoną, aby ograniczyć się do duszpasterstwa zachowawczego.

VIII.c Parafie powierzone wspólnie (*in solidum*) kilku kapłanom

76. Dodatkowo może być, tam „gdzie domagają się tego okoliczności, piecza pasterska o parafię lub kilka parafii równocześnie nie, może być powierzona wspólnie kilku kapłanom”¹⁰⁹. To rozwiązanie może zostać przyjęte, gdy według uznania biskupa wymagałyby tego konkretne okoliczności, zwłaszcza dla dobra zainteresowanych parafii, poprzez wspólne i

¹⁰⁵ Por. *tam e*, kan. 189, § 2 i *Apostolorum successores*, 212: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2095.

¹⁰⁶ *Apostolorum successores*, 212: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2095.

¹⁰⁷ Por. KPK, kann. 539-540.

¹⁰⁸ Por. w szczególności *tam e*, kann. 539, 549, 1747, § 3.

¹⁰⁹ *Tam e*, kan. 517, § 1; por. także kann. 542-544.

bardziej skuteczne działanie duszpasterskie, a także by wspierała duchowo komunii w rodzinach¹¹⁰.

W takich przypadkach zespół prezbiterów, w komunii z innymi członkami zainteresowanych wspólnot parafialnych, działa na drodze razem podejmowanych decyzji, staje się wedle prawa moderatorem w stosunku do innych kapłanów i proboszczów, jako *primus inter pares*.

77. Stanowczo zaleca się, aby każda wspólnota kapłanów, której zostało powierzone *in solidum* duszpasterstwo jednej lub kilku parafii, opracowała wewnętrzny regulamin, aby każdy prezbiter mógł lepiej wypełniać zadania i funkcje, które do niego należą¹¹¹.

Moderator ponosi odpowiedzialność za koordynowanie wspólnej pracy w parafii lub w parafiach powierzonych zespołowi, przyjmuje na siebie ich prawne reprezentowanie¹¹², nadzoruje wykonywanie uprawnień do asystowania przy zawieraniu małżeństw i udzielania dyspens, które należą do proboszczów¹¹³ i odpowiada przed biskupem za całe działanie zespołu¹¹⁴.

VIII.d. Wikariusz parafialny

78. Jako ubogacenie, w ramach przedstawionych powyżej rozważań, może mieć miejsce sytuacja, w której jeden z kapłanów zostaje nominowany wikariuszem parafialnym, powierzając mu jakiś określony sektor duszpasterski (młodzież, osoby starsze, chorzy, stowarzyszenia, bractwa, formacja, katecheza, itp.), jako przeznaczony do posług w różnych parafiach, albo w celu całkowitego pełnienia posługi lub jakiejś jej części, w jednej z parafii¹¹⁵.

W przypadku obowiązków zleconych wikariuszowi parafialnemu w kilku parafiach, powierzonych różnym proboszczom, właściwym będzie wyjaśnienie i opisanie w dekrecie nominacji zadań, które ma do wypełnienia w odniesieniu do każdej wspólnoty parafialnej, a także rodzaj relacji, które należą zachować z proboszczami jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania, utrzymanie i sprawowanie Mszy w tej.

VIII.e. Diakoni

79. Diakoni są wyświęconymi szafarzami, inkardynowanymi w diecezji lub w innych rzeczywistych kościołach, które posiadają taką zdolność¹¹⁶; są współpracownikami biskupa i kapłanów w jedynej misji ewangelizacyjnej z konkretnym zadaniem, na mocy

¹¹⁰ Por. *tam e*, kan. 517, § 1 i 526, § 1.

¹¹¹ Por. *tam e*, kan. 543, § 1.

¹¹² Por. *tam e*, kan. 543, § 2, 3°; przyjmuje na siebie również reprezentowanie w prawie cywilnym, w krajach w których parafia jest uznana przez państwo jako osoba prawna.

¹¹³ Por. *tam e*, kan. 543, § 1.

¹¹⁴ Por. *tam e*, kan. 517, § 1.

¹¹⁵ Por. *tam e*, kan. 545, § 2; jako przykład niech posłuży kapłan z doświadczeniem duchowym, ale słabym zdrowiem, mianowany zwyczajnym spowiednikiem dla pięciu siedzących terytorialnie parafii.

¹¹⁶ Por. *tam e*, kan. 265.

otrzymanego sakramentu, aby „słu yli Ludowi Bo emu poprzez diakoni liturgii, słowa i miło ci”¹¹⁷.

80. W celu zagwarantowania właściwej to samo ci diakonów, mając na względzie promocję ich posługi, papież Franciszek przestrzega najpierw przed niektórymi zagrożeniami związanymi ze zrozumieniem natury diakonatu: „musimy uważać, aby nie widzieć w diakonach pół-kapłanów, ani pół-wieckich. [...] Nie jest to właściwym obrazem diakona, gdy widzi się w nim pewnego rodzaju pośrednika między wiernymi a duszpasterzami. Ani w połowie drogi między księżmi a wieckimi, ani w połowie drogi między duszpasterzami a wiernymi. Istnieją tu dwie pokusy. Istnieje niebezpieczeństwo klerykalizmu: diakona, który jest zbyt sklerykalizowany. [...] Oraz druga pokusa, funkcjonalizmu: diakona jako pomocy, którą kapłan ma do tego lub tamtego”¹¹⁸.

W dalszym ciągu tego samego przemówienia Ojciec Święty wprowadził kilka uwag dotyczących szczególnej roli diakonów we wspólnocie kościelnej: „Diakon jest powołaniem szczególnym, powołaniem rodzinnym, które wymaga służby. [...] To słowo jest kluczem do zrozumienia waszego charyzmatu. Służba jako jeden z charakterystycznych darów Ludu Bo ego. Diakon jest – można powiedzieć – strażnikiem służby w Kościele. Każde słowo musi być dobrze wyważone. Jesteście gwarantami służby w Kościele: służba Słowu, służba ołtarzowi, służba ubogim”¹¹⁹.

81. Na przestrzeni wieków doktryna o diakonacie przeszła podlegając ewolucji. Jej ponowne odkrycie zbiega się równie z doktrynalnym doprecyzowaniem i z poszerzeniem posługi diakona, co nie ogranicza się do zamknięcia diakonatu jedynie w granicach posługi charytatywnej ani nie rezerwuje jego rozumienia – zgodnie z ustaleniami Soboru Trydenckiego – do diakonów świeckich, redukując niemal wyłącznie do służby w liturgii. Sobór Watykański II określa, że chodzi tu o stopień sakramentu wiary, i dlatego diakoni „umocnieni [...] łaską sakramentalną, w «diakonii» liturgii, słowa i miłości słu Ludowi Bo emu w łączności z biskupem i jego kapłanami”¹²⁰.

Recepcja posoborowa podejmuje myśl *Lumen gentium*, definiując coraz lepiej urząd diakonów jako uczestnictwo, choć w różnym stopniu, w sakramencie wiary. Podczas audyencji udzielonej uczestnikom Międzynarodowego Kongresu na temat Diakonatu, Paweł VI jeszcze raz potwierdził, że diakon służy wspólnotom chrześcijańskim „zarówno w głoszeniu Słowa Bo ego jak i w sprawowaniu sakramentów oraz w uczynkach miłosierdzia”¹²¹. Z drugiej strony, choć z Dziejów Apostolskich (Dz 6,1-6) wydawałoby się, że siedmiu wybranych mężczyzn zostało przeznaczonych wyłącznie do służby stołu, w rzeczywistości ta sama księga biblijna opowiada o Szczepanie i Filipie w pełni realizujących „diakonię Słowa”. Zatem, jako współpracownicy Dwunastu i Pawła spełniają swój posług w dwóch obszarach: ewangelizacji i miłosierdzia.

¹¹⁷ Tam e, kan. 1009, § 3.

¹¹⁸ FRANCISZEK, Przemówienie podczas spotkania z kapłanami i osobami konsekrowanymi, Mediolan (25 marca 2017): AAS 109 (2017), 376.

¹¹⁹ Tam e, 376-377.

¹²⁰ *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965), 36.

¹²¹ PAWEŁ VI, Przemówienie w czasie audyencji udzielonej uczestnikom Międzynarodowego Kongresu na temat diakonatu, 25 października 1965: *Enchiridion sul Diaconato* (2009), 147-148.

Dlatego istnieje wiele zadań i celnych, które mogą być powierzone diakonowi, czyli wszystkie te, które nie realizują pełnego duszpasterstwa¹²². Kodeks Prawa Kanonicznego określa jednak, które urzędy są zastrzeżone dla prezbitera, a które mogą być powierzone wiernym wiekiem, podczas gdy nie pojawia się wzmianka na temat jakiegoś szczególnego urzędu, w którym mogłoby się wyrazić specyfika posługi diakonatu.

82. W każdym razie historia diakonatu przypomina, że został on ustanowiony w kontekście słusnej wizji Kościoła, a zatem jako posługa wiernym w Słowie i miłości; ten drugi obszar obejmuje również zarządzanie dobrami. Ta podwójna misja diakona wyraża się potem w przestrzeni liturgicznej, w której jest on powołany do głoszenia Ewangelii i do posługi przy stole eucharystycznym. To właśnie te obszary mogłyby pomóc w określeniu specyficznych zadań diakona, dowartościując własne aspekty takiego powołania w celu jego promocji.

VIII.f. Osoby konsekrowane

83. Wewnątrz wspólnot parafialnych często spotyka się osoby, które prowadzą życie konsekrowane, „które nie jest przeciwko formie zewnętrznej lub niezależne od życia Kościoła lokalnego, ale stanowi jedyny w swoim rodzaju, naznaczony ewangelicznym radykalizmem, sposób bogatej w szczególne dary obecności wewnątrz Kościoła”¹²³. Ponadto, życie konsekrowane, zintegrowane we wspólnocie wraz z duchownymi i wiekiem, „wpisuje się w charyzmatyczny wymiar Kościoła. [...] Duchowość instytutów życia konsekrowanego może stać się tak dla wiernych wiekiem, jak te dla prezbiterów, w tym samym źródle treści ich służby realizacji swojego własnego powołania”¹²⁴.

84. Wkład osób konsekrowanych, który mogą wnieść w misję ewangelizacyjną wspólnoty parafialnej, bierze się przede wszystkim z ich „bycia”, to znaczy ze świadectwa radykalnego naśladowania Chrystusa poprzez profesję rad ewangelicznych¹²⁵, a jedynie wtórnie z ich „działania”, to znaczy z czynów pełnionych zgodnie z charyzmatem każdego instytutu (na przykład, katecheza, posługa miłości, formacja, duszpasterstwo młodzieży, opieka nad chorymi)¹²⁶.

VIII.g. Osoby wiekiem

¹²² Por. KPK, kan. 150.

¹²³ KONGREGACJA NAUKI WIARY, List *Iuvenescit Ecclesia* do biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła (15 maja 2016), 21: *Enchiridion Vaticanum* 32 (2016), 734.

¹²⁴ *Tam e*, 22: *Enchiridion Vaticanum* 32 (2016), 738.

¹²⁵ Por. KPK., kan. 573, § 1.

¹²⁶ Por. KONGREGACJA DS. INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZENIE ŻYCIA APOSTOLSKIEGO-KONGREGACJA DS. BISKUPÓW, *Mutuae relationes*. Podstawowe kryteria na temat relacji między biskupami a zakonnikami w Kościele (14 maja 1978), 10; 14, a): *Enchiridion Vaticanum* 6 (1977-1979), 604-605; 617-620; por. także *Apostolorum successores*, 98: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 1803-1804.

85. Wspólnota parafialna składa się zwłaszcza z wiernych wieckich¹²⁷, którzy na mocy chrztu i pozostałych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, a także wielu spośród nich poprzez małżeństwo¹²⁸, uczestniczą w ewangelizacyjnym działaniu Kościoła, ponieważ „*powołaniem oraz misją wiernych wieckich jest przemienianie różnych rzeczywiście ziemskich, aby wszelka działalność ludzka była przemieniona przez Ewangelię*”¹²⁹.

W sposób szczególny wierni wieccy, posiadają swój własny i specyficzny charakter wiecki, którym „*jest szukać Królestwa Boga i zajmować się sprawami wieckimi i kierować nimi po myśli Boga*”¹³⁰, „*mogą być powołani do współdziałania ze swymi Pasterzami w służbie dla wspólnoty kościelnej, dla jej wzrostu i wywołano ci, wybierajcie rozmaite postęgi, według łaski i charyzmatów, jakich im Pan raczy udzielić*”¹³¹.

86. Od wszystkich wiernych wieckich wymagane jest dążenie wielkoduszne zaangażowanie w służbę misji ewangelizacyjnej, przede wszystkim poprzez ich świadectwo codziennego życia zgodnego z Ewangelią w swoich naturalnych środowiskach i na każdym poziomie odpowiedzialności, a zwłaszcza przy podejmowaniu odpowiadających im zobowiązań w służbie wspólnoty parafialnej¹³².

VIII.h. Inne formy powierzenia pieczy duszpasterskiej

87. Istnieje również kolejne rozwiązanie, którym może być biskup – jak wskazuje kan. 517 § 2 – aby zapewnić opiekę duszpasterską wspólnocie, nawet jeżeli z powodu braku kapłanów byłoby niemożliwe nominowanie proboszcza lub administratora parafialnego do zaangażowania w pełnym wymiarze. W takich problematycznych okolicznościach duszpasterskich, aby wesprzeć życie chrześcijańskie i kontynuować misję ewangelizacyjną wspólnoty, biskup diecezjalny może powierzyć opiekę duszpasterską parafii diakonowi, osobie konsekrowanej lub wieckiej, a nawet jakiemu zespołowi osób (na przykład instytutowi zakonnemu, stowarzyszeniu)¹³³.

88. Nad tymi, którym zostanie powierzone uczestnictwo w sprawowaniu opieki duszpasterskiej nad wspólnotą, zostanie ustanowiony prezbiter posiadający uprawnienia jako „moderator duszpasterski”, który koordynuje i prowadzi zespół osób powołanych do tego zadania. Jemu należy się wyłączna władza i funkcje proboszczowskie, mimo że nie sprawuje tego urzędu, wraz z wynikającymi z tego obowiązkami i prawami.

Należy pamiętać, że jest to nadzwyczajna forma powierzenia opieki duszpasterskiej, która wynika z niemożliwości powołania proboszcza lub administratora parafialnego; nie należy jej mylić z zwyczajną, aktywną współpracą i przyjęciem odpowiedzialności przez wszystkich wiernych.

¹²⁷ Por. *Evangelii gaudium*, 102: AAS 105 (2013), 1062-1063.

¹²⁸ Por. *Christifideles laici*, 23: AAS 81 (1989), 429.

¹²⁹ *Evangelii gaudium*, 201: AAS 105 (2013), 1104.

¹³⁰ *Lumen gentium*, 31: AAS 57 (1965), 37.

¹³¹ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* (8 grudnia 1975), 73: AAS 68 (1976), 61.

¹³² Por. *Evangelii gaudium*, 81: AAS 105 (2013), 1053-1054.

¹³³ Por. KPK. kan. 517, § 2.

89. Mając na względzie zastosowanie tego nadzwyczajnego rodka, należy zadbać o to, by przyjęty go tylko na niezbędny czas, nie w sposób nieokreślony, a Lud Boży powinien być odpowiednio przygotowany do takiego zadania¹³⁴. Prawidłowe zrozumienie i stosowanie tego rozwiązania wymaga, aby zgodnie z przepisami prawa „*odbywało się z należytym poszanowaniem zawartych w nim klauzul, to znaczy: a) «z powodu braku kapłanów», a nie ze względu na wygodę lub niejednoznacznie «promocję wieckich»[...]; b) z zastrzeżeniem, że chodzi o «współdziałanie w sprawowaniu opieki duszpasterskiej», a nie o kierowanie, koordynowanie, moderowanie, czy zarządzanie parafią, co zgodnie z treścią kanonu, należy tylko do kapłana»*”¹³⁵.

90. W celu pominięcia powierzenia opieki duszpasterskiej zgodnie z kan. 517 § 2¹³⁶, należy przestrzegać pewnych kryteriów. Przede wszystkim, z racji jest to nadzwyczajne i tymczasowe rozwiązanie duszpasterskie¹³⁷, jedyną kanoniczną przyczyną, która uzasadnia posłużenie się nim, jest brak kapłanów, także nie można zapewnić opieki duszpasterskiej wspólnocie parafialnej poprzez mianowanie proboszcza lub administratora parafialnego. Ponadto, w tej formie zarządzania duszpasterstwem korzystniejsze będzie danie pierwszeństwa diakonowi lub kilku diakonom niż osobom konsekrowanym¹³⁸.

91. W każdym wypadku, za koordynację tak zorganizowanej działalności duszpasterskiej odpowiada prezbiter wyznaczony przez biskupa diecezjalnego na moderatora; wyłącznie taki kapłan posiada władzę i uprawnienia właściwe proboszczowi; inni wierni mogą natomiast być dopuszczeni do „*współdziałania w trosce o pasterzowanie parafii*”¹³⁹.

92. Zarówno diakon jak i inne osoby, którym nie udzielono sakramentu więce prezbiteratu, a mające współdziałanie w sprawowaniu opieki duszpasterskiej, mogą pełnić jedynie funkcje odpowiadające ich stanom diakonatu bądź wiernego wieckiego, respektując „*właściwość związane z rozróżnieniem i komplementarnością darów i funkcji tak wywięconych szafarzy jak i wiernych wieckich. Właściwość te przysługują bowiem Kościołowi, który z Bożego ustanowienia ma strukturę organiczną*”¹⁴⁰.

¹³⁴ Por. *Apostolorum successores*, 215, c): *Enchiridion Vaticanum 22* (2003-2004), 2105.

¹³⁵ KONGREGACJA DS. DUCHOWIE ŚWIĘTYCH, Instrukcja [interdykasterialna] o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych wieckich w ministerialnej służbie kapłanów *Ecclesiae de mysterio* (15 sierpnia 1997), art. 4, § 1, a-b): AAS 89 (1997), 866-867; por. także *Apostolorum successores*, 215, c): *Enchiridion Vaticanum 22* (2003-2004), 2105. Do takiego kapłana będzie należało również prawne reprezentowanie parafii, zarówno kanonicznie jak i cywilnie, tam gdzie prawo państwowe to przewiduje.

¹³⁶ Przed skorzystaniem z rozwiązania dopuszczonego przez kan. 517, § 2, biskup diecezjalny powinien uważać inne możliwości, które należy przyjąć jako alternatywy, takie jak zaangażowanie starszych kapłanów nadal zdolnych do służby, powierzenie kilku parafii jednemu proboszczowi lub powierzenie kilku parafii zespołowi kapłanów *in solidum*.

¹³⁷ Por. *Ecclesiae de mysterio*, art. 4, § 1, b): AAS 89 (1997), 866-867; KONGREGACJA DS. DUCHOWIE ŚWIĘTYCH, Instrukcja *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* (4 sierpnia 2002), 23 i 25, w sposób szczególny chodzi o powierzenie „współpracy *ad tempus* w duszpasterstwie parafialnym”: *Enchiridion Vaticanum 21* (2002), 834-836.

¹³⁸ Por. *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 25: *Enchiridion Vaticanum 21* (2002), 836.

¹³⁹ KPK, kan. 517, § 2.

¹⁴⁰ *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 23: *Enchiridion Vaticanum 21* (2002), 834.

93. Wreszcie, w dekrecie nominacji prezbitera na moderatora, zdecydowanie zaleca się, aby biskup przedstawił, przynajmniej krótko, powody, dla których stało się konieczne zastosowanie nadzwyczajnej formy powierzenia duszpasterstwa o jedną lub kilka wspólnot parafialnych, i w związku z tym przedstawił formy sprawowania tej posługi przez kapłana wyznaczonego do tego zadania.

IX. Funkcje i posługi parafialne

94. Oprócz okazjonalnej współpracy, która może dać osoba dobrej woli – nawet nieochrzczona – może zaangażować w codziennej działalności parafialnej, istnieją pewne stałe zadania, w ramach których wierni na pewien czas przyjmują odpowiedzialność za posługi we wspólnocie parafialnej. Można pomyśleć, na przykład, o katechetach, ministrantach, wychowawcach pracujących w grupach i stowarzyszeniach, pracownikach charytatywnych oraz o tych, którzy poświęcają się w różnego rodzaju poradniach lub centrach wsparcia, bądź którzy odwiedzają chorych.

95. W każdym wypadku, przy wyznaczaniu zadań powierzonych diakonom, osobom konsekrowanym i wiernym wieckim, którzy współuczestniczą w sprawowaniu opieki duszpasterskiej, należy stosować właściwą terminologię odpowiadającą funkcjom, które mogą pełnić zgodnie ze swoim stanem. W ten sposób będzie możliwe zachowanie zasadniczej różnicy między powszechnym kapłaństwem a kapłaństwem służebnym, tak by jasno wynikała z niej to samo obowiązki, które każdy otrzymał.

96. W tym sensie, to najpierw na biskupie diecezjalnym spoczywa odpowiedzialność i, w zakresie swoich kompetencji, na proboszczu, aby obowiązki diakonów, osób konsekrowanych i wieckich, którzy pełnią funkcje w parafii, nie były określane za pomocą wyrażenia: „proboszcz”, „współ-proboszcz”, „pasterz”, „kapelan”, „moderator”, „koordynator”, „odpowiedzialny za parafię”, albo poprzez inne podobne terminy¹⁴¹, zastrzeżone w prawie kapłańskim¹⁴², jako nie mające bezpośredniego związku z profilem posługi prezbiterów.

W nawiazaniu do wyżej wymienionych diakonów i wiernych wyrażenia jak „powierzenie duszpasterstwa parafii”, „przewodniczenie wspólnocie parafialnej” i tym podobne, które odnoszą się do specyfiki posługi kapłańskiej należącej proboszczowi, również są nieuzasadnione i niezgodne z ich to samo powołaniem.

Bardziej odpowiednim wydaje się być, na przykład, określenie „współpracujący diakon”, a dla osób konsekrowanych i wieckich „koordynator... (jakiego sektora duszpasterskiego)”, „współpracownik duszpasterski”, „asystent duszpasterski” oraz „odpowiedzialny za... (jaki sektor duszpasterski)”.

97. Zgodnie z prawem wierni wieccy mogą być ustanowieni na stałe lektorami i akolitami, poprzez specjalny obrządek, w myśl kan. 230, § 1. Wierny, który nie został wyświęcony, może przyjąć tytuł „szafarza nadzwyczajnego” tylko wtedy, gdy w rzeczywistości został

¹⁴¹ Por. *Ecclesiae de mysterio*, art. 1, § 3: AAS 89 (1997), 863.

¹⁴² Por. *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 23: *Enchiridion Vaticanum* 21 (2002), 835.

powołany przez właściwy organ¹⁴³ do pełnienia funkcji zastępczych, o których mowa w kan. 230, § 3 i 943. Tymczasowe delegowanie do czynności liturgicznych, o których mowa w kan. 230 § 2, nawet jeżeli przedłużyć się w czasie, nie nadaje żadnej szczególnej nazwy wiernemu, który nie jest wyświęcony¹⁴⁴.

Wierni, o których mowa, powinni pozostawać w pełnej komunii z Kościołem katolickim¹⁴⁵, otrzymać odpowiednią formację do wypełnienia funkcji, do której zostali powołani, a także zachowywać się wzorowo w życiu osobistym i duszpasterskim, co czyni ich wiarygodnymi w sprawowaniu posługi.

98. Oprócz funkcji lektorów i akolitów ustanowionych na stałe¹⁴⁶, biskup, w swoim roztropnym osądzie, może oficjalnie powierzyć niektóre zadania¹⁴⁷ diakonom, osobom konsekrowanym oraz wiernym wiekiem, pod przewodnictwem i odpowiedzialnością proboszcza, jak na przykład:

1°. Celebracje Liturgii Słowa w niedziele i dni świąteczne nakazane, kiedy „z braku wi tego szafarza albo z innej poważnej przyczyny nie można uczestniczyć w Eucharystii”¹⁴⁸. Chodzi o wyjątkowo ewentualnie, do której można się uciec jedynie w okolicznościach rzeczywistej niemożliwości i zawsze dbając o powierzenie tych liturgii diakonom, gdyby byli obecni;

2°. Sprawowanie chrztu, uwzględniając, że „zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, prezbiter i diakon”¹⁴⁹, oraz że przepis kan. 861 § 2 stanowi wyjątek, do oceny według uznania miejscowego ordynariusza;

3°. Celebracje obrządku pogrzebowego, zgodnie z postanowieniami nr. 19 *Praenotanda dell'Ordo exsequiarum*.

99. Wierni wiekcy mogą przepowiadać w kościele lub kaplicy, jeżeli wymagają tego okoliczności, konieczny lub szczególny przypadek, „zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Episkopatu”¹⁵⁰ i „w sposób zgodny z prawem lub z przepisami

¹⁴³ Por. *Apostolorum successores*, 112: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 1843.

¹⁴⁴ Należy pamiętać, że oprócz zadań właściwych posłudze lektoratu, wśród funkcji liturgicznych, które biskup diecezjalny, po wysłuchaniu Konferencji Episkopatu, może tymczasowo powierzyć wiernym wiekiem, mężczyznom i kobietom, znajduje się także posługa ołtarza, zgodnie z odpowiednim przepisem prawa kanonicznego; PAPIESKA RADA DS. INTERPRETACJI TEKSTÓW PRAWNYCH, Odpowiedź (11 lipca 1992): AAS 86 (1994), 541; KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I SAKRAMENTÓW, List okólny (15 marca 1994): AAS 86 (1994), 541-542.

¹⁴⁵ Por. KPK, kan. 205.

¹⁴⁶ Por. *tam e*, kan. 230, § 1.

¹⁴⁷ W akcie, poprzez który powierza się powyższe zadania diakonom lub wiernym wiekiem, niech biskup wyraźnie określi funkcje, do wykonywania których zostali upoważnieni i czas na jaki otrzymali takie uprawnienia.

¹⁴⁸ KPK, kan. 1248, § 2.

¹⁴⁹ *Tam e*, kan. 861, § 1.

¹⁵⁰ *Tam e*, kan. 766.

liturgicznymi oraz przy zachowaniu klauzul w nich zawartych”¹⁵¹. Jednak w adnym wypadku nie b d mogli wygłasza homilii podczas celebracji Eucharystii¹⁵².

100. Ponadto, tam „gdzie nie ma kapłanów i diakonów, biskup diecezjalny, uzyskawszy – po wcze niejszej pozytywnej opinii Konferencji Episkopatu – zezwolenie Stolicy Apostolskiej, mo e delegowa wieckich do asystowania przy zawieraniu mał e stw”¹⁵³.

X. INSTYTUCJE O WSPÓŁODPOWIEDZIALNO CI KO CIELNEJ

X.a. Parafialna rada do spraw ekonomicznych

101. Zarz dzanie dobrami, którymi ka da parafia rozporz dza w ró nym stopniu, jest wa nym obszarem ewangelizacji i ewangelicznego wiadectwa wobec Ko cioła i społecze stwa, poniewa – jak przypomniał papie Franciszek – „wszystkie dobra, które mamy, Pan daje nam, aby wiat mógł post powa naprzód, aby rozwijała si ludzko , aby pomaga innym”¹⁵⁴. Dlatego proboszcz nie mo e i nie powinien sam spełnia tego zadania¹⁵⁵, ale konieczne jest, aby współpracownicy pomagali mu zarz dza dobrami Ko cioła przede wszystkim z ewangelizacyjnym zapałem i w duchu misyjnym¹⁵⁶.

102. Z tego powodu, w ka dej parafii nale y koniecznie utworzy Rad do spraw ekonomicznych, organ doradczy, któremu przewodniczy proboszcz, składaj cy si z co najmniej trzech innych wiernych¹⁵⁷; minimalna liczba trzech osób jest niezb dna, aby t Rad mo na było uzna za „kolegialn ”; nale y pami ta , e proboszcz nie jest zaliczany do członków Rady do spraw ekonomicznych, ale jej przewodniczy.

103. W przypadku braku szczegółowych przepisów podanych przez biskupa diecezjalnego, proboszcz okre li liczb członków Rady, w zale no ci od wielko ci parafii, oraz zadecyduje czy powinni oni by mianowani przez niego, czy raczej wybierani przez wspólnot parafialn .

Członkowie tej Rady, niekoniecznie nale cy do samej parafii, musz cieszy si wypróbowan , dobr opini , a tak e by ekspertami w kwestiach ekonomicznych i prawnych¹⁵⁸, tak e mogliby spełnia skuteczn i kompetentn posług , aby Rada nie była ustanowiona jedynie formalnie.

¹⁵¹ *Ecclesiae de mysterio*, art. 3, § 4: AAS 89 (1997), 865.

¹⁵² Por. KPK., kan. 767, § 1; *Ecclesiae de mysterio*, art. 3, § 1: AAS 89 (1997), 864.

¹⁵³ KPK., kan. 1112, § 1; por. JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska *Pastor Bonus* (28 czerwca 1998), art. 63: AAS 80 (1988), 876, w odniesieniu do kompetencji Kongregacji ds. Kultu Bo ego i Dyscypliny Sakramentów.

¹⁵⁴ FRANCISZEK, *Rozwa anie w Domu w Marty* (21 pa dziernika 2013): *L'Osservatore Romano* 242 (21-22 pa dziernika 2013), 8.

¹⁵⁵ Por. KPK., kann. 537 e 1280.

¹⁵⁶ Zgodnie z kan. 532 KPK, proboszcz ponosi odpowiedzialno za dobra parafii, cho zarz dzaj c nimi, musi korzysta ze współpracy wieckich ekspertów.

¹⁵⁷ Por. KPK., kann. 115, § 2 i, przez analogi , 492, § 1.

¹⁵⁸ Por. *tam e*, kan. 537 i *Apostolorum successores*, 210: *Enchiridion Vaticanum* 22 (2003-2004), 2087.

104. W końcu, o ile biskup diecezjalny nie postanowi inaczej, należy roztropnie ci, a także przestrzegać wszelkich norm prawa cywilnego, nic nie stoi na przeszkodzie, aby ta sama osoba była członkiem Rady do spraw ekonomicznych kilku parafii, jeżeli wymagałyby tego okoliczności.

105. Przepisy, które biskup diecezjalny może wydać w tej kwestii, muszą uwzględnić dane specyficzne sytuacje parafii, jak na przykład tych o strukturach szczególnie niewielkich lub stanowiących jednostki duszpasterskiej¹⁵⁹.

106. Rada do spraw ekonomicznych może odegrać szczególną rolę w podnoszeniu kultury współodpowiedzialności, w przejrzystości w zarządzaniu i w zaspokajaniu potrzeb Kościoła we wspólnotach parafialnych. W sposób szczególny, transparentnie należy rozumieć nie tylko jako formalne przedstawianie danych ekonomicznych, ale raczej jako należyć wspólnoty informacji oraz cenne okazje dla jej formacyjnego zaangażowania. Jest to niezbędny *modus agendi* dla wiarygodności Kościoła, szczególnie tam, gdzie jest on w posiadaniu znaczących dóbr, którymi trzeba zarządzać.

107. Zwykle, zapewnienie przejrzystości ekonomicznej można osiągnąć poprzez opublikowanie rocznego sprawozdania, które najpierw należy przedłożyć ordynariuszowi miejsca¹⁶⁰, ze szczegółowym wskazaniem dochodów i wydatków. W ten sposób, dobra należy do parafii a nie do proboszcza. Choć jest on ich zarządcą, cała wspólnota białdzie miała wiadomość tego jak zarządzano majątkiem, jaka jest sytuacja ekonomiczna parafii i jakimi zasobami mogłaby ona realnie rozporządzać.

X.b. Parafialna rada duszpasterska

108. Obowiązujące ustawodawstwo kanoniczne¹⁶¹ pozostawia biskupowi diecezjalnemu ocenę dotyczącą erygowania w parafiach Parafialnej rady duszpasterskiej, co jednak można zwykle uznać za szczególnie zalecane, jak przypomniał nam papież Franciszek: „*Jakie konieczne są rady duszpasterskie! Biskup nie może prowadzić diecezji bez rad duszpasterskich. Proboszcz nie może prowadzić parafii bez rady duszpasterskiej*”¹⁶².

Elastyczność tego przepisu pozwala jednak na adaptacje uznane za właściwe w konkretnych okolicznościach, jak na przykład, gdy kilka parafii jest powierzonych jednemu proboszczowi, lub w sytuacji jednostek duszpasterskich: w takich przypadkach można ustanowić jedną Radę duszpasterską dla kilku parafii.

109. Teologiczny sens Rady duszpasterskiej wpisany jest w konstytutywność rzeczywistości Kościoła, co znaczy, że jest on „Ciałem Chrystusa”, które rodzi „duchowość komunii”. We wspólnocie chrześcijańskiej, bowiem, różnorodność charyzmatów i posług, które wynikają z włączenia w Chrystusa i z daru Ducha Świętego, nigdy nie może zostać poddana uniformizacji, by stała się „jednolitością, obowiązkiem czynienia wszystkiego razem i

¹⁵⁹ Por. KPK, kann. 517 e 526.

¹⁶⁰ Por. *tam e*, kan. 1287 § 1.

¹⁶¹ Por. *tam e*, kan. 536, § 1.

¹⁶² FRANCISZEK, Przemówienie w czasie spotkania z duchowieństwem, osobami życia konsekrowanego i członkami rad duszpasterskich, Asy (4 pa dziernika 2013): *Insegnamenti* I/2 (2013), 328.

wszystkiego w ten sam sposób, my i c wszyscy zawsze tak samo”¹⁶³. Przeciwnie, na mocy kapła stwa chrzcielnego¹⁶⁴ ka dy wierny zostaje ustanowiony dla budowania całego Ciała, a jednocześnie nie cały Lud Bo y, we wzajemnej współodpowiedzialności swoich członków, uczestniczy w misji Kościoła, to znaczy, rozeznaje w historii znaki obecności Boga i staje się świadkiem Jego Królestwa¹⁶⁵.

110. Rada duszpasterska, daleka od bycia zwykłym organizmem biurokratycznym, uwypatnia zatem i urzeczywistnia sobie fundamentalne znaczenie Ludu Bo ego jako podmiotu oraz aktywnego i w niego uczestnika misji ewangelizacyjnej, ponieważ ka dy wierny otrzymał dary Ducha świętego poprzez chrzest i bierzmowanie: „*Odrodzenie się do życia Bo ego w chrzcie jest pierwszym krokiem; należy następnie postąpić jak dzieci Bo e, a więc upodabniać się do Chrystusa, który działa w Kościele w tym, włączając się w Jego misję w świecie. To zapewnia namaszczenie Duchem świętym: «bez Twojego tchnienia nie ma nic w człowieku» (por. Sekwencja uroczystości Zesłania Ducha świętego). [...] Tak jak całe życie Jezusa było ożywiane przez Ducha, podobnie życiem Kościoła i każdego jego członka kieruje Duch*”¹⁶⁶.

W świetle tej podstawowej wizji możemy przypomnieć słowa Pawła VI, zgodnie z którymi „*zadaniem Rady duszpasterskiej jest studiowanie, badanie wszystkiego co dotyczy działalności duszpasterskiej, a zatem proponowanie praktycznych wniosków w celu promowania zgodnie z życiem i działaniem Ludu Bo ego z Ewangelii*”¹⁶⁷, mając wiadomo , jak przypomniawszy papież Franciszek, że celem tej Rady „*nie będzie w pierwszym rzędzie organizacja kościelna, lecz realizacja misyjnego marzenia o dotarciu do wszystkich*”¹⁶⁸.

111. Rada duszpasterska jest organem doradczym, który kieruje się normami ustanowionymi przez biskupa diecezjalnego, w celu określenia kryteriów jego składu, metod wyboru członków, celów i sposobu działania¹⁶⁹. W każdym razie, aby nie wypaczyć natury tej Rady, dobrze jest unikać definiowania jej jako „zespołu” lub „ekipy”, to znaczy w kategoriach, które nie nadają się do prawidłowego określenia eklesjalnej i kanonicznej relacji między proboszczem a innymi wiernymi.

112. Zgodnie z odpowiednimi normami diecezjalnymi jest konieczne, aby Rada duszpasterska faktycznie reprezentowała wspólnotę, której wyrazem są wszyscy jej członkowie (kapłani, diakoni, osoby konsekrowane i wieccy). Stanowi ona szczególnie przestrzeń, w której wierni mogą korzystać z przysługującego im prawa-obowiązku do

¹⁶³ *Tenże, Homilia w czasie Mszy świętej w Uroczystości Zesłania Ducha świętego*, 4 czerwca 2017: AAS 109 (2017), 711.

¹⁶⁴ Por. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965), 14.

¹⁶⁵ Por. KONGREGACJA Duszpasterstwa, List okólny *Omnes christifideles* (25 stycznia 1973), 4 i 9; *Enchiridion Vaticanum* 4 (1971-1973), 1199-1201 i 1207-1209; *Christifideles laici*, 27: AAS 81 (1989), 440-441.

¹⁶⁶ FRANCISZEK, Audiencja Generalna (23 maja 2018).

¹⁶⁷ PAWEŁ VI, List apostolski *Ecclesiae Sanctae* (6 sierpnia 1966), I, 16, § 1: AAS 58 (1966), 766; por. KPK, kan. 511.

¹⁶⁸ *Evangelii gaudium*, 31: AAS 105 (2013), 1033.

¹⁶⁹ Por. KPK, kan. 536, § 2.

wyrażenia swojego zdania duszpasterzom, a także do podawania go do wiadomości innym wiernym w sprawach dotyczących dobra wspólnoty parafialnej¹⁷⁰.

Główną funkcją Parafialnej rady duszpasterskiej jest zatem poszukiwanie i analizowanie praktycznych propozycji w odniesieniu do inicjatyw duszpasterskich i charytatywnych dotyczących parafii, zgodnie z programem diecezji.

113. Parafialna rada duszpasterska „posiada jedynie głos doradczy”¹⁷¹, w tym sensie, że jej propozycje muszą zostać zaakceptowane przez proboszcza, by mogły wejść w życie. Proboszcz powinien następnie powziąć rozważenia wskazania Rady duszpasterskiej, zwłaszcza jeżeli zostaną wyrażone jednym głosem, na drodze wspólnego rozeznania.

Aby posługa Rady duszpasterskiej była skuteczna i owocna, należy unikać dwóch skrajności: z jednej strony, proboszcza, który ogranicza się jedynie do przedkładania Radzie duszpasterskiej decyzji już podjętych lub bez należytego przekazania uprzedniej informacji, albo gdy zwołuje ją rzadko i jedynie *pro forma*; z drugiej strony, Rady, w której proboszcz jest tylko jednym z jej członków, *de facto* pozbawionym roli pasterza i przewodnika wspólnoty¹⁷².

114. Wskazuje się, że należy uważać, aby w miarę możliwości Rada duszpasterska składała się głównie z tych, którzy ponoszą rzeczywistą odpowiedzialność za życie duszpasterskie parafii, lub którzy są w niej konkretnie zaangażowani, aby zapobiec by spotkania przekształciły się w wymiany abstrakcyjnych idei, które nie uwzględniają prawdziwego życia wspólnoty, z jej bogactwem i problemami.

X.c. Inne formy współodpowiedzialności duszpasterskiej

115. Jeżeli wspólnota wiernych nie może być erygowana jako zwyczajna parafia lub parafia tymczasowa¹⁷³, biskup diecezjalny, po wysłuchaniu Rady kapłańskiej¹⁷⁴, powinien zapewnić jej w inny sposób opiekę duszpasterską¹⁷⁵, biorąc pod uwagę na przykład możliwości ustanowienia ośrodków duszpasterskich, zależnych od miejscowego proboszcza, jako „stacji misyjnych” w celu promowania ewangelizacji i dzieł miłosierdzia. W tych przypadkach konieczne jest wyposażyć ośrodek duszpasterski w odpowiedni kościół lub kaplicę¹⁷⁶ i stworzenie prawodawstwa diecezjalnego regulującego jego działania tak, aby były one skoordynowane i komplementarne do działań parafii.

116. Tak zdefiniowane ośrodki, nazywane w niektórych diecezjach „diakoniami”, będą mogły być powierzone – tam gdzie to możliwe – wikariuszowi parafialnemu, a nawet, w sposób szczególny, jednemu lub większej liczbie diakonów stałych, którzy byłiby za nie

¹⁷⁰ Por. *tam e*, kan. 212, § 3.

¹⁷¹ *Tam e*, kan. 536, § 2.

¹⁷² Por. *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 26: *Enchiridion Vaticanum* 21 (2002), 843.

¹⁷³ Por. KPK, kan. 516, § 1.

¹⁷⁴ Por. *tam e*, kan. 515, § 2.

¹⁷⁵ Por. *tam e*, kan. 516, § 2.

¹⁷⁶ Por. *tam e*, kann. 1214, 1223 i 1225.

odpowiedzialni i nimi zarz dzali, ewentualnie wraz z ich rodzinami, pod nadzorem proboszcza.

117. O rodki te mogłyby sta si placówkami misyjnymi i narz dziami blisko ci, szczególnie w parafiach o bardzo du ym terytorium, aby zapewni chwile modlitwy i adoracji eucharystycznej, katechezy i inne działania na rzecz wiernych, zwłaszcza te maj ce na celu wiadczenie miłosierdzia wobec ubogich i potrzebuj cych oraz opiek nad chorymi, zach caj c do współpracy osoby konsekrowane i wieckie, a tak e wszystkich ludzi dobrej woli.

Odpowiedzialni za o rodek duszpasterski powinni troszczy si o zapewnienie poprzez posług proboszcza i innych prezbiterów wspólnoty sprawowanie sakramentów, szczególnie Eucharystii i Sakramentu pojednania, tak cz sto, jak to mo liwe.

XI. OFIARY SKŁADANE ZA UDZIELANIE SAKRAMENTÓW

118. Tematem zwi zany z yciem parafii i ich misj ewangelizacyjn jest ofiara zło ona za celebrazj Mszy wi tej przeznaczonej dla celebrowaj cego kapłana, i przy okazji innych sakramentów, która nale y natomiast do parafii¹⁷⁷. Chodzi o ofiar , która ze swej natury musi by działaniem dobrowolnym ze strony ofiarodawcy i której wysoko pozostawiona jest jego sumieniu i poczuciu odpowiedzialno ci ko cielnej, a nie „cen do zapłaty” lub „wymagan taryf ”, jakby to był rodzaj „podatku sakramentalnego”. Istotnie poprzez składan ofiar za sprawowan Msz wi t „wierni [...] przyczyniaj si do dobra Ko ciota oraz uczestnicz [...] w jego trosce o utrzymanie szafarzy i dzieł”¹⁷⁸.

119. W tym sensie wa ne jest działanie u wiadamiaj ce wiernych, aby ch tnie przyczyniali si do zaradzania potrzebom parafii, które s „ich spraw ” i by nauczyli si o nie spontanicznie troszczy , szczególnie w krajach, w których ofiara za celebrowan Msz wi t jest nadal jedynym ródłem utrzymania dla kapłanów, a tak e jednym ze rodków materialnych niezb dnych do ewangelizacji.

120. Wspomniane u wiadamianie wiernych mo e przebiega tym skuteczniej, im bardziej prezbiterzy ze swojej strony zaoferuj „wzorcowe” przykłady wykorzystania pieni dzy, zarówno poprzez oszcz dny styl ycia, bez osobistych nadu y , jak równie poprzez przejrzyste i odpowiednie zarz dzanie maj tkiem parafialnym, opieraj ce si nie na „planach” proboszcza lub małej grupy ludzi, by mo e dobrych, cho abstrakcyjnych, lecz maj ce na uwadze rzeczywiste potrzeby wiernych, zwłaszcza najbiedniejszych i najbardziej potrzebuj cych.

121. W ka dym razie, „od ofiar mszalnych nale y bezwzgl dnie usuwa wszelkie pozory transakcji lub handlu”¹⁷⁹, bior c to pod uwag , e „usilnie zaleca si kapłanom, a eby tak e nie otrzymawszy ofiary odprawiali Msz wi t w intencji wiernych, zwłaszcza ubogich”¹⁸⁰.

¹⁷⁷ Por. *tam e*, kann. 848 e 1264, 2°, ponadto kann. 945-958; KONGREGACJA DS. DUCHOWIE STWA, Dekret *Mos iugiter* (22 lutego 1991), zatwierdzony w formie specyficznej przez Jana Pawła II: *Enchiridion Vaticanum* 13 (1991-1993), 6-28.

¹⁷⁸ KPK, kan. 946.

¹⁷⁹ *Tam e*, kan. 947.

W ród rodków, które mog pozwoli na osi gni cie tego celu, mo e by anonimowa zbiórka ofiar, tak, aby ka dy poczuł si wolny w ofiarowaniu tego, co mo e lub co uwa a za słuszne, bez obowizku poczuwania si , by odpowiedzie na jakie oczekiwanie lub okre lon opłat .

ZAKO CZENIE

122. Odwołuj c si do eklezjologii Soboru Watyka skiego II, do najnowszego Magisterium Ko cioła i bior c pod uwag gł bokie zmiany społeczne i kulturowe, niniejsza Instrukcja pragnie skupi si na temacie odnowy parafii w sensie misyjnym.

Maj c na uwadze, e parafia pozostaje zasadnicz instytucj do spotkania i ywej relacji z Chrystusem oraz z bra mi i siostrami w wierze, nale y zauwa y , e musi ona nieustannie mierzy si ze zmianami dokonuj cymi si w dzisiejszej kulturze i yciu ludzi, tak, aby móc odkrywa z kreatywno ci nowe drogi i narz dzia, które pozwalaj jej sprosta najwa niejszemu zadaniu, jakim jest bycie centrum promowania ewangelizacji.

123. W zwi zku z tym duszpasterstwo musi wykracza poza granice terytorialne parafii, aby wspólnota ko cielna była bardziej widoczna poprzez synergii mi dzy ró nymi posługami i charyzmatami, i niemniej, ukształtowała si jako „duszpasterstwo cało ciowe” w słu bie diecezji i jej misji.

Chodzi o działanie duszpasterskie, które poprzez skuteczn i ywotn współprac mi dzy prezbiterami, diakonami, osobami konsekrowanymi i wieckimi, a tak e mi dzy ró nymi wspólnotami parafialnymi z tego samego obszaru lub regionu, miałoby na celu wspólne zidentyfikowanie pyta , trudno ci i wyzwania dotycz cych ewangelizacji, staraj c si zintegrowa sposoby, narz dzia, propozycje i odpowiednie rodki, aby si z nimi zmierzy . Taki wspólny projekt misyjny mógłby zosta opracowany i wdro ony w odniesieniu do bliskich sobie rodowisk terytorialnych i społecznych, to znaczy w s siaduj cych z sob wspólnotach lub prezentuj cych te same warunki społeczno-kulturowe lub na obszarach duszpasterskich w których, na przykład jest konieczna koordynacja mi dzy duszpasterstwem młodzie owym, akademickim i powołaniowym, jak to ju dzieje si w niektórych diecezjach.

Dlatego duszpasterstwo cało ciowe, oprócz odpowiedzialnej koordynacji działa duszpasterskich i struktur zdolnych do wzajemnej współpracy mi dzy sob , wymaga zaangażowania wszystkich ochrzczonych. Papie Franciszek zauwa a, e *„kiedy mówimy o „ludzie”, nie nale y przez to rozumie struktur społecze stwa i Ko cioła, ale raczej ogół osób, które nie pod aj jako jednostki, lecz jako tkanka wspólnoty wszystkich i dla wszystkich”*¹⁸⁰.

Wymaga to, aby parafia jako historyczna instytucja nie pozostała wi niem bezruchu lub niepokojcej powtarzalno ci duszpasterskiej, lecz by realizowała ten „dynamizm

¹⁸⁰ *Tam e*, kan. 945, § 2.

¹⁸¹ FRANCISZEK, Adhortacja apostolska posynodalna *Christus vivit* (25 marca 2019), 231, Watykan 2019.

wychodzenia”, który poprzez współpracowników wspólnot parafialnych i wzmocnionych duchowieństwa i wieckich, uczyniłby ją skutecznie ukierunkowaną na misję ewangelizacyjną. Stanowi to zadanie całego Ludu Bożego, pielgrzymującego przez historię jako „rodzina Boża”, która w synergii swoich członków, działałaby na rzecz wzrostu całego Ciała eklesjalnego.

Dlatego dokument ten, oprócz podkreślenia pilnej potrzeby takiej odnowy, przedstawia przepisy kanoniczne, które określają możliwości, ograniczenia, prawa i obowiązki duszpasterzy i wieckich, tak aby sama parafia prezentowała się jako podstawowe miejsce ewangelicznego przepowiadania, celebracji Eucharystii, przestrzeń braterstwa i miłości, z której promieniuje chrześcijańskie świadectwo dla świata. Ona „*musi pozostać jako miejsce kreatywności, odniesienia, macierzyństwa. Tam należy realizować wszelką zdolność kreatywności; a kiedy parafia rozwija się w ten sposób, to dokonuje się to, co nazywam „parafia wychodząca”*”¹⁸².

124. Papież Franciszek zaprasza do modlitwy do „*Maryi, Matki ewangelizacji*”, aby „*pomogła nam w wypowiedzeniu naszego „tak” wobec pilnej potrzeby, by Dobra Nowina Jezusa rozbrzmiewała w naszych czasach. Aby wyjednała nam nowy zapach, aby wszystkim zanie Ewangelizacja, która zwycięża śmierć. Aby wstawiała się za nami, by my mogli zyskać w tym miasto poszukiwania nowych dróg, aby do wszystkich dotarł dar zbawienia*”¹⁸³.

27 czerwca 2020, Ojciec Święty zatwierdził Dokument Kongregacji ds. Duchowieństwa

Rzym, 29 czerwca 2020, Uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła.

Beniamino Kard. Stella
Prefekt

Joël Mercier
Sekretarz

Jorge Carlos Patrón Wong
Sekretarz ds. Seminariów

Ks. Prał. Andrea Ripa
Podsekretarz

¹⁸² *Ten e*, Spotkanie z polskimi biskupami, Kraków (27 lipca 2016): AAS 108 (2016), 893.

¹⁸³ *Ten e*, Orędzie na światowy Dzień Misyjny 2017 (4 czerwca 2017), 10: AAS 109 (2017), 764.